

Romano

romská duše vodi

www.romea.cz

číslo
12
prosinec 2005
cena výtisku
20 Kč

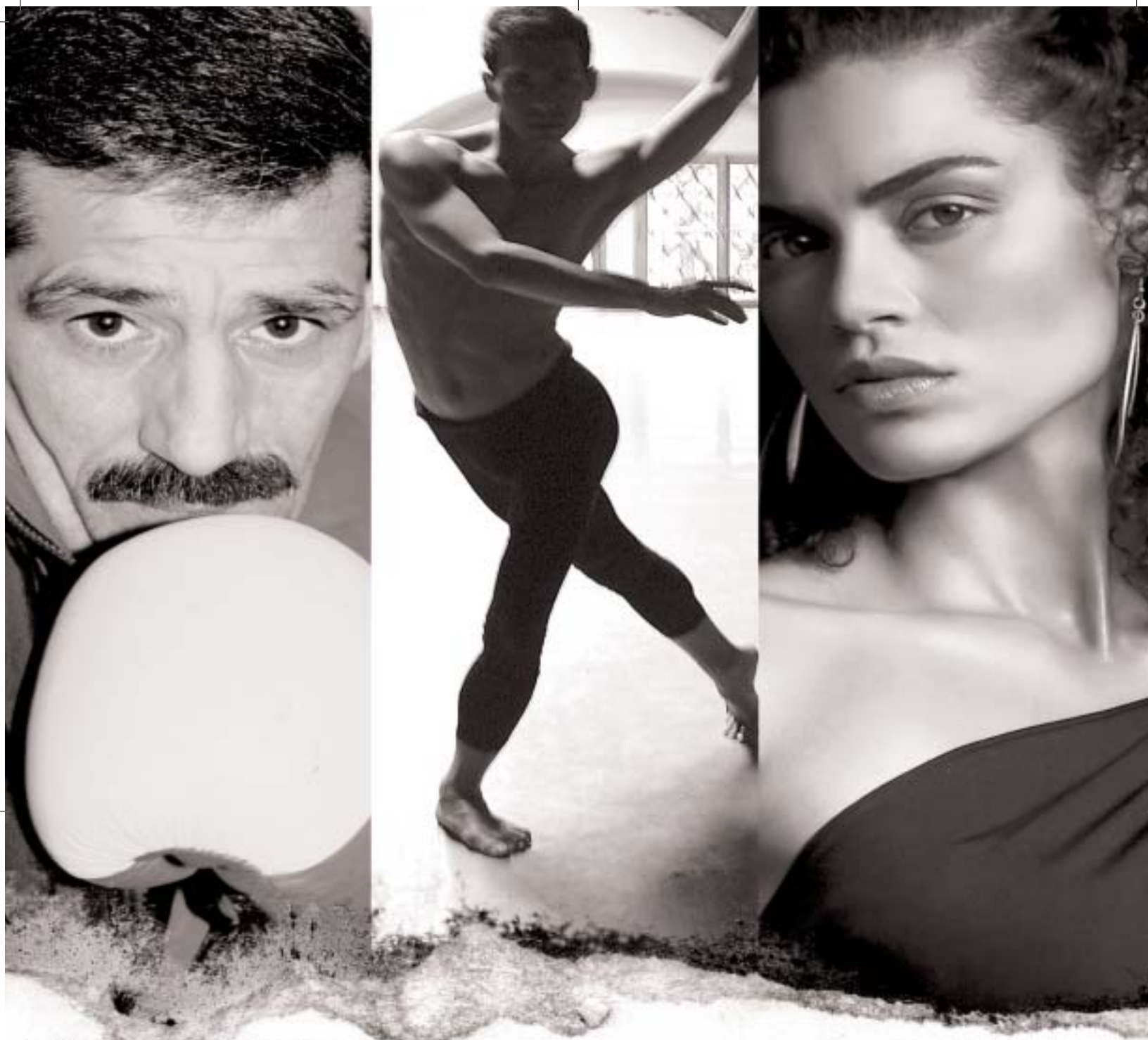
**Ježíš by se narodil
jako Rom**
říká páter František Lízna

**Život Romů
na Jesenicku**

**Pokojné
vánoční svátky**

Romská duše vodi

Občanské sdružení Romea,
které se specializuje na mediální a vzdělávací činnost,
představuje výstavu s názvem

Romano
romská aho vodi
www.romea.cz

Romové dnes a jinýma očima

Cílem občanského sdružení Romea a této výstavy je bořit stereotypy, které často v souvislosti s romskou menšinou vyvolávají. Každý z nás s puncem špatně vnímané minority žije a bojuje a neustále dokazuje, že být Rom nutně neznamená hrát skvěle na housle, némit zodpovědnost a vzdělání radit až mezi vzdálenější priority. Tyto fotografie mají jediný cíl: rozlomit bariéru zažitých představ a dát prostor přemýšlení o člověku coby jednotlivci.

Bližší podrobnosti:
www.romea.cz
(informační server o Romech)
Měsíčník Romano vodi
(lze si jej předplatit na výše uvedené webové adrese).

Výstavu fotografií Romové dnes a jinýma očima můžete zhlédnout v baru Krásný ztráty (Náprstkova 10 Praha 1) do 31. 12. 2005.

Soutěž

Milí čtenáři,
v minulem čísle jsme se vás ptali, kdo je tvář letošní Kampaně proti rasismu. Tvaří Kampaně se stala Anděla Halušková. Z pisatelů správných odpovědí jsme tentokrát vylosovali Ondřeje Votrubu.

Soutěžní otázka:

Jak se jmenuje nové album skupiny Triny? Pokud znáte odpověď, napište nám! Výherce získá CD. Odpovědi zasílejte nejpozději do 31.12. 2005 na adresu Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, e-mailem na romea@romea.cz nebo SMS zprávou na telefonní číslo 777 298 995. Přejeme hodně štěstí.

str. 1 milí čtenáři**str. 2–3 události**

– Město vypnulo topení romským rodinám v bohumínském hotelovém domě
– Paroubek se pustil do Karáaska kvůli vepřinu v Letech u Písku
– Norské velvyslanectví ČR hostilo setkání neziskovek

str. 4–5 reportáž měsíce
Vánoce trochu jinak

Jak se připravují na Vánoce mladí provinilci v „pastáku“?

str. 6–7 komentovaná událost
Těšíte se na Vánoce?

Co pro nás Vánoce znamenají kromě shonu a nakupování?
fotoanketa

str. 8–11 rozhovor

Kdyby se měl Ježíš narodit v Čechách, narodil by se jako Rom
Rozhovor s pozoruhodným člověkem, který má tak rád Romy, že přijal romské občanství: páter František Lízna, člen Tovaryšstva Ježíšova

str. 12 aktuálně

– George Soros se v Praze sešel s vybranými zástupci neziskových organizací
– V Rumunsku se jednalo o Dekádu romské inkluze

str. 13 komentář

Křístus se rodí. Oslavujeme Ho!
Romský pravoslavný kněz se zamýšlí nad smyslem Vánoc

str. 14–16 pod povrchem

Kouřové signály Romů z Jesenicka
Romantické podzimní Jeseníky bohužel přinášejí obyvatelům novodobých ghatt jen strádání

str. 17 sport

Fotbalisté otec a syn
V Kladně žijí otec a syn Lukáčovi; otec hrál za socialismu a syn Tomáš má to štěstí, že dospívá až teď

str. 18 našima očima

Vánoce se blíží
Jak Vánoce a tradice, které jsou s nimi spojené, vnímají mladí lidé?

strany 8–10

strany 14–16

strany 24–25

str. 19 EU Equal – podpora zaměstnávání Romů v Praze

Program rozvojového partnerství – podpora Romů v Praze si klade za cíl zvýšit zaměstnanost českých Romů a usnadnit jim uplatnění na trhu práce. Sdružení Romea přichází s konkrétními kroky.

str. 20 hudební recenze

Triny, to jsou trny emocí
Hudební kritik považuje dívčí skupinu Triny za velmi nadějnou

str. 21 kulturní střípky

– Příběh Romů v bměnském muzeu
– Studenti romistiky chtějí vydat knihu o romských osobnostech

str. 22 putování za romskou duší

Chanov je můj domov
Putování objevilo člověka, který možná způsobí přeměnu nechvalně známého sídliště – Petra Cinu

str. 23 romské osobnosti

Karl Stojka
Romská rodina Stojkových z Rakouska je známa především mezi umělci a příznivci umění

str. 24–25 příloha časopisu

Příloha věnovaná literární a výtvarné soutěži a miniportrétům tří mladých Romů

str. 27 Děti z celé republiky převzaly ocenění za svá literární a výtvarná díla

Autorům nejlepších prací ze soutěže vyhlášené sdružením Romea byly slavnostně předány ceny

str. 28 Vzpomínkový večer věnovaný Mileně Hübschmannové

Občanské sdružení Romea uspořádalo na počest Mileny Hübschmannové vzpomínkový večer

str. 29 Výstava představuje Romy v jiném světě

Romové dnes a jinými očima – výstava, kterou můžete zhlédnout v pražském baru Krásný ztráty

str. 30–32 sumarizace

titulní obálka: foto: Petr Axmann
grafická úprava: Jiří Miňovský

zadní obálka: Jiří Miňovský

FOTO: KATEŘINA ŠIMEŘOVÁ

Milí čtenáři,

Víte, že pro vás časopis Romano vodi vydáváme již tři roky? Inu, letí to. Je tedy možná načase svěřit se vám, jak složité je někdy psát články s romskou tematikou a zejména o romských organizacích. Mám na mysli skutečně nás, Romy, představitele jednotlivých organizací. Uvykli jsme za ta léta, kdy nás majorita házela do jednoho pytle a my stáli opodál celospolečenského a politického dění, že máme alespoň „naoko“ držet při sobě, tzv. „táhnout za jeden provaz“. Jenže řada lidí si tuhle skutečnost vykládá po svém a my, romští novináři, jim to mnohdy ještě ulehčujeme. Naučili jsme se některým problémům vyhýbat, stejně jako kritice do vlastních řad. Často posluchačům, divákům nebo čtenářům namlouváme, že všechno je v pořádku, krásné, dle tradice, nebo se maximálně omezíme na zpravodajské vyličené situace. Většina romských novinářů záměrně některá fakta prostě „neřeší“, prostě s nimi nevyjde na pravdu Boží! Každý z nás má přece nějakou rodinu, ta je zase „fajta“ spřízněná s tamtou atd. Jenže chyba není jen na naší straně. Romští aktivisté si zvykli o sobě číst nebo slyšet jen to dobré, tedy alespoň v romských médiích – a to zejména v devadesátých letech. Dnes už samozřejmě existují i romští novináři, kteří jsou schopni kritizovat romské aktivisty, poradce, ale třeba i novináře, ale je jich skutečně jako šafránu. A vím teď moc dobře, o čem píši. Novináři si mnohdy prostě jen nechtějí působit komplikace. Ono totiž, milí čtenáři, není vůbec výjimkou, že když takovou kritiku zveřejníte, dočkáte se výhrůžek či pomstychtivých nadávek. Za poslední dva roky jsme byli těmto tlakům a útokům vystaveni mnohokrát. To prostě přijde chlap, Rom, „neohrožený“ to bojovník za romská práva, a začne křehké kolegyni nadávat a vzkazovat mně a mým kolegům vulgarismy nejtvrďšího ražení. Jindy se zase ozvou další. Nutno říci, že většina z nich se snaží komunikovat alespoň na nějaké přijatelné bázi, ale napadá mě, jestli by něčeho podobného byli schopni i vůči českým novinářům? A hlavně – novinářská práce má přece upozorňovat na nejruznější fakta a souvislosti! A co teprve ta naše řevnivost! Nemá vás někdo rád? Tak o vás nebude informovat! Co na tom, že je novinář a má na starosti to či ono romské vysílání nebo časopis? Máte smůlu, novinářská etika a objektivita jde v tu chvíli naprosto stranou! Takhle to bohužel chodí i mezi námi žurnalisty. Doufáme, že se to časem zlepší a prostě se budeme snažit dělat svou práci co nejlépe.

A teď už jinak. Tomuto číslu vévodí – na obálce i uvnitř časopisu – páter František Lízna. Patří k lidem, kterých si velmi vážím a kteří k Romům i dalším potřebným našli cestu a jsou tak vytrvalí, že bychom se od nich mohli učit. Moc mu za jeho úsilí děkujeme, přejeme hodně sil, zdraví a štěstí. A vám všem, milí čtenáři, Vánoce plné klidu a pohody. Bachtale karačoň!

periodicita: měsíčník; **vydavatel:** Romea, o. s., Nad Primaskou 38, 100 00, Praha 10; vychází za podpory Ministerstva kultury ČR; **IČO:** 266 13 573; **adresa redakce:** o. s. Romea, Žitná 49, 110 00, Praha 1;

tel./fax: 257 329 667, 257 322 987; **e-mail:** romano.vodi@romea.cz; **internetová adresa:** www.romea.cz; **šéfredaktor:** Jarmila Balážová, **sekretariát:** Rena Horvátová, **internetové vydání:** Zdeněk Ryšavý,

fotograf: Pavel Kubeš, **grafická úprava:** studio Migren@, **romské překlady:** Eva Danišová, **inzerce:** Zdeněk Ryšavý, **předplatné:** Jana Šedivcová, **redakční rada:** Robert Bledý, Eva Danišová, Eva Davidová,

Vladimír Červeňák, Jan Rác; **tisk:** studio Winter, s. r. o.; **rozšiřuje:** Dub, s. r. o.; **registrační číslo MK ČR** E 14163, **ročník:** III.; **číslo 12** vychází: 19. 12. 2005; **cena:** 20 Kč, předplatné 18 Kč

Paroubek se pustil do Karáska kvůli vepřínu v Letech u Písku

FOTO: REDAKCE RV

Premiér Jiří Paroubek vyjádřil nespokojenost s prací vládního zmocněnce Svatopluka Karáska v otázce vykoupení vepřína v Letech u Písku, kde za války nacisté postavili internační tábor pro Romy. „Myslím, že (Karásek) trošku přecenil své síly a naše chyba byla, že jsme přecenili jeho síly,“ řekl předseda vlády novinářům.

Paroubek považuje Karáska za

čestného člověka, ale v ekonomické oblasti je podle něj nezkušený. Premiér soudí, že na vyřešení otázky koncentračního tábora v Letech nemusí stát vynakládat stovky milionů, ale spíše desítky milionů korun. Na vykoupení vepřína najde vláda peníze v rozpočtové rezervě, reagoval Paroubek na informace, že návrh rozpočtu na to nepamatuje. Potvrdil to i předseda sněmovního

rozpočtového výboru Michal Kraus (ČSSD), když řekl, že rozpočtová rezerva je jediná šance.

Premiér odhadl, že citlivá otázka by se mohla vyřešit v polovině příštího roku.

Karásek neví, z čeho Paroubek při svých výpočtech vychází. „Kdyby to skutečně byly jen desítky milionů, tak budu nejšťastnější člověk na světě a pokloním se jemu a jeho ekonomickým expertům. Já vycházím z výpočtů, které byly dělány už před lety a jež jsme si teď nechali ověřit na ministerstvu zemědělství,“ řekl Karásek. „Nový vepřín této kapacity pod 300 milionů není možný. Ale jestli se to panu premiérovi podaří, budu jediné rád,“ dodal vládní zmocněnec a poslanec Unie svobody-DEU.

Paroubek chce v krátké době navrhnout vznik meziresortní skupiny, která se bude připadat velkovýkrmny prasat v Letech zabývat. Karásek vznik komise vítá. Poznamenal také, že postrádá komunikaci s premiérem. „Já mu volám, ale absolutně se mi neozývá,“ řekl zmocněnec.

Zdeněk Ryšavý/ČTK

Město vypnulo topení romským rodinám v bohumínském hotelovém domě

FOTO: LENKA KUČEROVÁ

Bohumínský hotelový dům, který obývají v současné době čtyři romské rodiny, řeší další z řady problémů. Koncem minulého týdne se totiž v prostorách, kde Romové žijí, přestalo topit. „Teplota uvnitř v bytech se pohybuje kolem nuly, po ránu je tam dokonce mráz,“ sdělil pro server Romea.cz a Romano vodi

Kumar Vishwanathan z organizace Vzájemné soužití, která se snaží celou situaci řešit. Město Bohumín by mělo zaplatit pokutu pět tisíc korun.

„Donedávna tam místní žili naprosto normálně, jedná se o fungující rodiny, které platí řádně nájem,“ říká Kumar. V současné době žije v hotelovém domě 16 lidí, z toho 9 dětí.

Problémy začaly poté, když celý objekt přešel pod správu obce. „Město se rozhodlo, že bude obyvatele tohoto domu šikanovat,“ rozhořčuje se Kumar. „Chtějí je prostě vystrnadit za každou cenu,“ dodává. Doslovné odříznutí topení, ke kterému došlo minulý týden, je toho příkladem. V období, kdy venku panují mrazy, se jedná skutečně o hazard s lidským zdravím.

Zajímavá a okázalá je přitom skutečnost, že v prvních čtyřech poschodích hotelového domu se vesele topí. „Tam sídlí několik firem,“ říká Vishwanathan. Romské rodiny jsou ubytovány v posledních dvou poschodích. „Město ohrožuje zdraví svých obyvatel, už začínají být nemocní,“ dodává Kumar.

Jana Šedivcová

Norské velvyslanectví ČR hostilo setkání neziskovek

Neformální setkání s představiteli neziskového sektoru se uskutečnilo 14. 11. 2005 v budově norského velvyslanectví na Starém Městě za podpory mimořádného a zplnomocněného velvyslance norského království Petera Nicolaye Raedera. Vybraní účastníci jednání si navzájem představili svou činnost a způsoby možné spolupráce na mezinárodní úrovni. Vyvrcholením těchto setkání bude uspořádání dvoudenní konference v březnu 2006 s reprezentanty českých neziskových organizací, norskými experty a politiky pod záštitou norského ministerstva zahraničí. Cílem této konference je zmapování situace v ČR, nabídky konkrétní spolupráce nebo finanční podpory jednotlivých projektů.

Většina přítomných zástupců neziskového sektoru dala najevo rozhořčení nad stále se zhoršující byrokratickou agendou projektů. Kvůli zbytečně složitým projektovým dokumentacím musejí zaměstnávat nadace a sdružení více administrativních pracovníků, na jejichž ohodnocení vynakládají z pracně získaných grantů nemalé prostředky. Norští představitelé pak upozorňovali především na vlnu spolupráci nevládních organizací s českou veřejností v prosazování obecných zájmů a ve vytváření společného tlaku na politiky. Jako rizikové pro budoucí vývoj společnosti byly označeny stupňující se nacionalistické projevy různých skupin na území ČR, tolerování této činnosti policií za vydatné podpory českých zákonodárců. Zazněla také kritika myšlenek prezidenta ČR Václava Klause o jeho teorii „human rightismu“ nebo chcete-li „NGOismu“ (lze přeložit jako nebezpečí z rozmáhající se ideologie lidských práv, pozn. red.), kterou vyslovil u příležitosti zasedání Rady Evropy, jež se uskutečnilo 16.–17. 5. 2005 ve Varšavě. Tuto formu prezentace nevládních organizací z úst prezidenta republiky shledávala většina zúčastněných jako nevhodnou a zbytečně znevažující práci celého neziskového sektoru. Přítomní zástupci podpořili myšlenku, aby prezident využil své popularity a vlivu na českou veřejnost k pozitivnímu vnímání dobrovolných organizací, které plní důležitou úlohu v každé demokratické společnosti.

Adéla Stolaříková

Mladá Boleslav 4. 11.

Romové z Mladoboleslavska mají šanci získat kvalifikaci mentora. Vyškolení budou později pomáhat a radit odsouzeným Romům, kterým byl soudně uložen alternativní trest.

Praha 7. 11.

„Byl jsem skin, ale už nejsem. Nejsem ani fašista, nacistička či rasista, a kdo tvrdí opak, ten lže,“ řekl zpěvák Daniel Landa ve vyprodané T-Mobile Areně na Výstavišti, kde stačil za dvě hodiny zazpívat asi 30 písní, které prokládal svými politickými názory, kritikou vedoucích činitelů státu i odmítavými stanovisky k extremistickým hnutím a rasismu.

Praha 16. 11.

Proces s členem ruské neonacistické kapely Kolovrat Denisem Gerasimovem, který je v Česku souzen za propagaci nacismu a neonacismu, bude pokračovat až za rok. Obvodní soud pro Prahu 6 Gerasimova dvakrát zprostil obžaloby, městský soud ale pokaždé případ vrátil k novému projednání. Hudebník byl mezitím propuštěn z vazby a nyní se mu nedaří do Ruska doručit soudní obsilku. V kontaktu s ním není ani jeho obhájce.

Ústí nad Labem 21. 11.

Ústeckou Maticí ulici budou hlídat kamery. Vedení města tak reaguje na petici zhruba 70 místních občanů, kteří si stěžují na „nepořádek, hluknost a kriminalitu svých nepřítelů“.

Brusel 23. 11.

Romové jsou po loňském rozšíření o země střední a východní Evropy nejvíce ze všech menšin v unii ohroženi rasismem. Uvádí se to ve výroční zprávě Evropského monitorovacího centra pro rasismus a xenofobii, která byla zveřejněna v Bruselu.

Praha 23. 11.

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR poslala do závěrečného schvalování zákon na ochranu před diskriminací kvůli rase, pohlaví, sexuální orientaci nebo věku. Zákon má zajistit rovné zacházení a přístup ke vzdělání, práci, zdravotnické péči, sociálním výhodám či bydlení.

Banská Bystrica 29. 11.

Více než o polovinu vzrostl proti loňsku počet romských asistentů učitelů na Slovensku. Lidé, jejichž úkolem je pomáhat učitelům s problémovými žáky, je již více než 900.

Praha 4. 12.

Zpravodajství romského informačního serveru Romea.cz si nyní můžete číst také ve svých PDA počítačích. Česká PDA verze serveru byla zprovozněna na adrese <http://www.romea.cz/pda> a anglická verze serveru Romea.cz pro PDA je umístěna na adrese <http://www.romea.cz/english/pda>.

Jeseník 4. listopadu

Nepodmíněnými tresty vězení potrestal jesenický soud tři mladíky za brutální napadení romského páru v Jeseníku. Martinu Stiskalovi uložil soud tři roky, Martinu Jašovi 4,5 roku a Petru Blajzemu 3,5 roku. Podle obžaloby v červnu 2003 vnikli do bytu Romů pod záminkou, že jsou policisté. Těhotnou ženu zasáhli dležební kostkou do oka a muže pořežali. Mladíci se na místě proti rozsudku odvolali.

„Obžalovaní jim úmyslně způsobili těžkou újmu na zdraví pro jejich národnost. Trestné činnosti se dopustili surovým způsobem a zákeřně. Zaútočili v ranních hodinách na bezbranné obyvatele domu,“ řekl jesenický soudce Dušan Jedlička.

Jesenický soud potrestal mladíky již v lednu 2004, kdy jim uložil podmíněné tresty. Rozhodnutí soudu tehdy vyvolalo mezi veřejností vlnu nevole. Případ poté vrátil do Jeseníku zpět krajský soud.

Ostrava 9. listopadu

Vedení Vítkovické nemocnice v Ostravě se musí omluvit dvaadvacetileté Heleně Ferenčíkové, která nemocnici žalovala kvůli nechtěné sterilizaci. Ostravský krajský soud rozhodl, že žena nebyla před zákrokem dostatečně poučena a zaslouží si omluvu. Nárok na finanční odškodnění v hodnotě milionu korun soud zamítl.

„Je zřejmé, že žalobkyně nedala kvalifikovaný souhlas k tomuto zákroku. Tím došlo k zásahu do jejich osobnostních práv,“ řekla soudkyně s tím, že na morální satisfakci má žena nárok. Nárok na materiální odškodnění je podle ní už promlčen.

Ferenčíková rozhodnutí soudu uvítala a bude zvažovat případné odvolání proti zamítnutí peněžního odškodnění.

Žaloby související se sterilizací v různých nemocnicích České republiky nebyly ojedinělé. Například jen na veřejného ochránce práv Otakara Motejla se během první poloviny letošního roku obrátilo osm desítek žen. Podle Motejla ale byla nucená sterilizace romských žen ojedinělým jevem.

Praha 15. listopadu

„Rasismus je jako plíseň na nohou. Je těžké se jí zbavit a ještě k tomu nepřijemně páchne.“ Právě tenhle slogan filmového a televizního producenta Václava Marhoulse se stal spolu s ostatními různorodými aktivitami součástí letošní vládní Kampaně proti rasismu. „Letošní protirasistická kampaň se zaměřuje spíše na ty, kteří nad rasismem a diskriminací vítězí,“ sdělila na tiskové konferenci vedoucí sekretariátu Rady pro záležitosti romské komunity Úřadu vlády České republiky Kateřina Jacques. Vláda České republiky financuje Kampaň proti rasismu letos již pošesté. Letos na ni vyčlenila částku 4 miliony korun. „Diskriminace v České republice se týká především Romů a uprchlíků,“ řekla dále Kateřina Jacques. „Projevy rasové diskriminace jsou stupidní,“ prohlásil premiér Jiří Paroubek, který se spolu s vládním zmocněncem pro lidská práva Svatoplukem Karáskem účastnil tis-

kové konference k oficiálnímu zahájení Kampaně proti rasismu – Projektu tolerance 2005.

Hlavními tvářemi kampaně proti rasismu se stali finalistka soutěže Česká Miss, bývalá prodávačka a současná modelka romského původu Anděla Halušková, a ruský herec Alexandr Minajev. „Šla jsem do toho, protože mám pocit, že je to vlastně i moje povinnost,“ sdělila pro Romano vodi Anděla Halušková. „Jsem Romka a vždycky jsem chtěla bojovat proti rasismu,“ dodala Anděla.

Praha 20. listopadu

Poslanec Evropského parlamentu za KSČM Miloslav Ransdorf se podle policie nedopustil výrokem o táborech pro Romy zřízeném za druhé světové války v Letech u Písku trestného činu. Policie nehodlá Ransdorfa obviňovat. Trestní oznámení na něj podal v květnu bývalý vládní zmocněnec pro lidská práva a novinář Petr Uhl, který se nyní obrátí na Nejvyšší státní zastupitelství se žádostí, aby prověřilo postup policie ve sporu o povahu tábora pro Romy. Uhl je stejně jako nynější zmocněnec Svatopluk Karásek přesvědčen o tom, že to byl koncentrační tábor.

Orlová (Karviná) 3. prosince

Asi dvacet pravicových extremistů z hnutí Národní odpor Slezsko Orlová ustavilo hlídky, jež „monitorovaly“ bezpečnostní situaci v Orlové-Porubě na Karvinsku. Samozvaní ochránci chtěli dohlížet na pořádek a případné viníky předat policii. Počinání extremistů, které bylo zaměřeno proti Romům, sledoval zvýšený počet policistů, aby zabránili případným násilnostem.

„Chceme projevit nesouhlas s fungováním městského aparátu, státní a městské policie v této oblasti,“ řekl na tiskové konferenci jednatel hnutí, který se odmítl představit. Starosta Orlové Vladimír Farana s akcí extremistů nesouhlasí. „Za poslední tři týdny se tu podle policejních statistik žádné přepadení nestalo. Pachatelé, kteří to dříve dělali, jsou ve vazbě a od té doby se nestalo nic. To, co tady dnes probíhá, je směšné a zbytečné,“ uvedl. Za zbytečnou označila akci také romská poradkyně Městského úřadu v Orlové Jiřina Kubátová. „Rozdmýchá to nepřijemnosti. Jsme ve styku s Romy velmi často. Místní Romové toto nedělají,“ řekla.

vdalosti

Vánoce trochu jinak

Krásný adventní věnec se čtyřmi svíčkami leží na stole v zasedací místnosti diagnostického ústavu. „Ten vyráběli sami kluci,“ chlubí se Mgr. Vladimír Němec, zástupce ředitele. Vánoce jsou už i tady v plném proudu. Ústavní život jim však trochu ubírá na síle a kráse.

Vdiagnostickém ústavu pro mládež v Praze poblíž stanice metra I. P. Pavlova bydlí v současné době čtyřadvacet kluků, z toho osm romských. „Kluci se tady moc neohřejí,“ říká místní etoped (poradce pro výchovu problémové mládeže) a zástupce ředitele Němec. „Naše zařízení slouží jako přestupní stanice pro další ústavní výchovu, u nás jsou kluci většinou pouze po dobu šesti týdnů,“ dodává. Podle jeho slov je v tomto zařízení zhruba jedna čtvrtina romských kluků, ale nijak se to tady prý neřeší. „Všem klukům jsou nastolena stejná pravidla a rasismus jsme tady nikdy moc řešit nemuseli,“ říká dále místní etoped. „Romští kluci drží mnohdy více při sobě, to ano, mají tendenci vytvářet oddělenou partu, ale to my nemůžeme dovolit,“ dodává.

Dostanem se na Vánoce domů?

Život tady v ústavu plyne podle psaných pravidel. Od rána program, škola, práce, úklid – prostě přísný režim. A ani o Vánocích tomu nemůže být jinak. „Nemůžeme slevit, ti kluci něco provedli

Mgr. Vladimír Němec,
zástupce ředitele

a musí dodržovat určitá pravidla, aby si uvědomili svou chybu,“ pokračuje Němec. Podle jeho slov jsou v diagnostickém ústavu Vánoce ale také příjemné.

„Když se řekne Vánoce, kluky zajímá jediné: dostanou-li se na Vánoce domů,“ říká zástupce ředitele. A většinou se prý domů

také dostanou. „Máme to tady zařízení tak, že i ten největší darebák dostane šanci jet na Vánoce domů,“ usmívá se. Kluci se ale podle jeho slov musí hodně snažit. „Nesměj minimálně měsíc před Vánoci nic provést. Musejí prostě sekat latinu,“ říká. Mnohdy však i ti nejposlušnější z nich domů jet nemohou. Záleží to totiž především na rodičích, kteří nejprve musejí zažádat o uvolnění svého dítěte na vánoční svátky. Žádost pak schvaluje kurátorka, která má konkrétního chlapce na starost. Rodina musí také prokázat, že se dokáže o dítě po dobu jeho pobytu postarat a že zabezpečí veškeré jeho potřeby. „Děti často pocházejí z nefunkčních rodin, právě proto se někdy ocitají na pokraji společnosti a skončí nakonec u nás. Jedná se mnohdy

o děti alkoholiků nebo narkomanů,“ říká posmutněle Němec. Když ale rodina tyto požadavky splní a pošle žádost o propustku potomka, záleží pak už skutečně jen na něm a na jeho chování. Letošní vánoční svátky vycházejí na víkend, takže kluci budou pryč skutečně jenom dva tři dny. „Pokud se k nám vrátí v pořádku, to znamená čistí a ve střizlivém stavu, mají velkou šanci, že je pustíme domů také na Silvestra,“ dodává Němec a trochu smutně však konstatuje, že mnohdy se kluci vracejí opilí nebo zfetovaní a pak je zmařena dlouhodobá práce.

„Loni nám tady na Vánoce zůstalo šest kluků,“ říká. „Byli to ti, kdo opravdu neměli kam jít,“ dodává. A jak vypadá Štědrý den v diagnostickém ústavu? „Program je

Volný čas tráví kluci v klubovně

o Vánocích uvolněnější, dopoledne se kluci podívají po vánoční Praze, potom si jdou zabruslit.“

Nechybí stromeček ani kapr a cukroví

„Vánoční stromeček se u nás zdobí většinou už několik dní dopředu, ještě když jsou tady všichni, aby si to užili,“ směje se Němec. A o štědrovečerní večeři kluci také nepřijdou. „Kuchařky připravují každoročně klasický salát a kapra. Společně s vychovatelkami, které tu pak zůstávají i přes noc, kluci povečeří,“ vypráví Němec. Ani o cukroví nejsou chlapci ošizeni. „Peče se tady u nás, ale všichni, kdo tady pracují, samozřejmě vždycky přinesou nějaké to cukroví z domova,“ směje se Němec. Nemůžu se nezeptat na dárky. Je jasné, že na ně moc finančních

prostředků ústav nemá. „Po večeři se kluci shromáždí u stromečku a nějaký ten dárek tam vždycky každý najde. Nejsou to sice žádné finančně hodnotné dary, náš rozpočet je hodně omezený. Kdybychom se měli řídit podle jejich přání, chtěli by vždycky cigára,“ dodává. Cigarety ale kluci od Ježíška očekávat nemohou. Dostávají spíše praktické dárky, knížky, hudební cedéčka. Zajímalo mne, obdarovávají-li se kluci sami mezi sebou. „Tohle většinou nefunguje. Mají málo peněz. Mně ale vždy udělá největší radost dárek, který dítě samo vyrobí.“ A takových dávků je v celém ústavu opravdu hodně. A jsou neobyčejně krásné. Pomalované kamínky, popelníky z vypalované hlíny, které kluci vyrábějí v kroužku keramické dílny. A jak se těší na Vánoce?

Taky se chystám vyrobit něco v naší keramické dílně. Dělal jsem už jeden betlém na výstavu, docela se mi povedl. A co bych chtěl k Vánocům já? Mně je to úplně jedno... Já se na Vánoce netěším kvůli dárkům, ale proto, že budu zase s rodinou. Těším se strašně moc na cukroví a na kapra.“

Andrej

Andrej se dostal do diagnostického ústavu před několika týdny. Kradl. „Peníze jsem potřeboval na drogy,“ říká smutně.

„Moc si přeji, abych mohl na Vánoce domů. Bude hodně těžké dokázat čtyři týdny před Vánoci nezlobit. Obávám se, že domů nepojedu. Neskutečně mi chybí mamka, táta, nevlastní brácha a taky babička. S mamkou si voláme každý den, taky si píšeme dopisy. Moc mi chybí. Chtěl bych mamce koupit k Vánocům něco, po čem touží. Jenže ani nevím, po čem touží, protože nejsem s ní. Mně osobně je úplně jedno, jestli něco dostanu. Chci být hlavně doma s mamkou a babičkou.“

Andrej

Antonín

„Strašně bych chtěl na Vánoce domů. Měl jsem ale velké problémy, tak nevím, jestli mě vůbec pustí. Chodil jsem za školu, kouřil jsem trávu. Když se to doma provalilo, nedalo se to vyřešit. Jsem tady už devět měsíců. Doufám, že pojedu. Doma na mě čekají rodiče a sourozenci. Dárky ale ještě nemám, budu je kupovat až na poslední chvíli jako každý rok.“

Antonín

Emanuel

Eman je asi jediným klukem, kterému se domů na Vánoce nechce. „Moje máma je alkoholička. Nechci ji ani vidět. Chci zůstat na Vánoce tady, určitě tu budou lepší, než by byly doma,“ svěřil se. „Máma mě vyhodila z domu a já jsem se musel nějak živit, tak jsem začal krást a skončil jsem tady. Je mi tu ale fakt lépe než doma. Alespoň mám pravidelně teplé jídlo a není mi zima,“ říká smutně. Budou to jeho první Vánoce mimo domov.

„Vzpomínám si, jak jsem se minulý rok styděl ve škole mluvit o tom, jak jsem trávil Vánoce. Byla to hrůza, máma byla opilá a já s mladším bráchou jsme na to museli koukat,“ dodává. „Je mi líto brášky, že tam s ní bude muset být sám, po něm se mi moc stýská, je mu sedm.“ ■

Otázka:

Těšíte se na Vánoce? Budete je slavit v rodinném kruhu? Dodržíte nějaké vánoční tradice? Mají vlastně Romové nějaké specifické vánoční zvyky?

Stanislav Panko
25 let, Slovensko

Vánoce pro mne znamenají radost. A radostné Vánoce chci strávit ve společnosti celé mé rodiny. Snažím se dodržovat vánoční zvyky, stejně jako to dělala

moje maminka. Naučila mne to a já v tom pokračuji. Někaký romský vánoční zvyk? To ne, ani snad žádný neznám.

Anna Bandyová
22 let, na mateřské dovolené

Na Vánoce se už moc těším. Budu je prožívat v rodinném kruhu, ve společnosti svých známých a blízkých. Ráda dávám dárky, ale ráda taky dárky

dostávám. Jinak slavíme klasicky: bramborový salát a ryba.

Ondřej Kotas
34 let, učitel

Když se řekne Vánoce, v prvé řadě se mi vybaví volno, prostě vánoční prázdniny. Jezdíme taky lyžovat na hory, takže doufám, že bude letos snůh. No a samozřejmě

mě rodina a dárky. Vánoční zvyky nedodržíme, ale chodíme se každoročně podívat do kostela na vánoční mši. Před štědrou večerí jsme zvyklí se pomodlit.

Karolína Bodyová
12 let, studentka

Už se na Vánoce moc těším. O dárkách jsem ještě nepřemýšlela, ani co bych chtěla, ani co komu dám. Ještě je myslím čas. My

nejme věřící, takže do kostela nechodíme. Doma pečeme s mamkou vánoční cukroví a dodržíme klasické vánoční zvyky. Myslím, že ani žádné specifické romské vánoční zvyky nejsou.

Kde se tradi

Všimli jste si už někdy, že prostředí, situace a také čas nahrávají udržení tradic, a víte naopak, co jim totálně nepřeje?

Autor
Jarmila Balážová

Já o tom, přiznám se, přemýšlela už několikrát. Vždy v jiných souvislostech, pochopitelně, ale základní rámec je stejný. Je-li člověk v cizím prostředí a patří k menšině, má dvojí možnost: integrovat se beze zbytku, vlastně téměř asimilovat (případ Romů, ale také emigrantů v jiných státech apod.), nebo si alespoň některé tradice a zvyklosti připomínat téměř s nostalgickou chutí, nesplynout s okolím úplně (případ některých Židů, některých Romů, některých emigrantů, Moravanů atd.). Více než důležitou roli sehrává nejen určitá příslušnost k minoritě,

ale také čas a situace, v níž se nacházíte. České národní obrození si vynutilo téměř krkolomné české ekvivalenty k německým výrazům a tak vznikala nosoplena místo kapesníku a řada jiných, mnohdy komických slov, která se nakonec v praxi stejně neuchytila. Romové, ačkoliv se o tom často uvažuje, podle mne skutečným obrozením neprošli. Asi jsme ani nemohli, opravdu jsme totiž limitováni neexistencí vlastního státu i náboženství.

Obé dodržování alespoň některých zvyklostí nahrává a činí je snadnějším. Dobrá, nemáme mateřskou zemi ani víru v jednoho

Diskusní fórum na www.romea.cz

Přidáváme výběr z příspěvků, které jste nám poslali do naší internetové diskuse.

@ Štefan Polák

Vánoce jsou svátky klidu, našeho vnitřního duchovního bilancování, rozjímání i modlitby, zamyšlení. Adventní a vánoční nálada na vás padne, ať chcete či ne... s nimi i slzy jako vzpomínka na blízké, na rodiče, s kterými nemůžete být, protože již nežijí; jste v duchu se svými

bratry s rodinou, přestože žijí na jiném konci světa. Myslím teď na Romy v Kanadě, v Anglii a všude tam, kam je bída a osud dostaly. V době Vánoc to musejí mít hodně těžké. Přejí všem Romům krásné vánoční svátky, hodně zdraví a božího požehnání, hodně lásky a štěstí.

@ HN:

Charlie, moc se těšíme na Vánoce, až si předáme dárky, budeme s rodinou, s kamarády.

@ Charlie

Neměj strach, Vánoce budou v rodinném kruhu v Čechách a Silvestr na lyžích v Alpách. Jenom krátce, do Tří králů.

Kdo by se na Vánoce netěšil? V rodinném kruhu, jak jinak? A doufám, že

icím nedaří?

boha. S tím nic nenaděláme. Pravda ale je, že si někteří z nás jistě tradice snaží udržet. Ano, čtete dobře, jistě tradice. Většinou to jsou ty, o nichž jsme přesvědčeni, že nám v ničem nebrání a že je vlastně dodržovat chceme.

Nedávno jedna kolegyně-novinářka prohlásila na setkání v Bukurešti, že vzdělání vlastně tradice boří. Samozřejmě měla na mysli především tradiční postavení ženy v romské rodině atd. Něco na té její úvaze možná i je, ale nemá cenu brečet nad rozlitém mlékem. Jde o neodvratný proces typický pro každý národ a společnost. Člověk je navíc tvor pohodlný a zbavuje se toho, co překáží.

Vánoce přece jen některým tradičním přejí. I ti zarputilejší shánějí dárky, pouštějí skořápky se svíčkou po vodě a rozkrajují jablíčka. Co z těch starých romských tradic si ale pamatujeme a dodržujeme? Věru málo, málo. Asi ani ne že bychom nechťeli, ale o mnohých už nevíme a řada jich v městských bytech a pokroku prostě už nepřichází v úvahu. Kdo by si už dnes přivazoval stromek nití, tak aby visel ze stropu, nebo nosil slámu pod stůl, aby tak symbolizoval narození Ježíše ve chlévě? Mnohá

A vám přejí za celou naši redakci, abyste i vy vánoční svátky prožili s těmi, které máte nejraději.

maminka nemá čas napéct běžné cukroví. A nechat nakvasit, pak vytvarovat a ještě upéct bokelí (speciální chleba se svíčkou uvnitř) uprostřed toho všeho shonu? Šlíte? Vždyť naprostá většina z nás si nechá raději dárek pěkně zabalit v obchodě, než aby se s tím sama pipkala.

Je to pochopitelné, ale velmi smutné. Bojím se (ačkoliv se chovám úplně stejně – bohužel), abychom za chvíli o tradičních nečetli jen v knihách a nesledovali dokumentární filmy připomínající nám zvyky našich předků! A tak vám slibuji a hlavně

sobě, že letos společně s naší rodinou dodržíme alespoň pár tradic, které se nám daří provádět každoročně navzdory výše zmíněnému stresu, spěchu a moderní době... jistě při štědrovečerní večeři naložíme jednu porci navíc a tu schováme za okno pro zemřelé. Nezapomeneme odnést ozdobený malý stromček na hřbitov. Na stromček připíchne pár bankovek. A určitě budeme spolu všichni v kruhu rodinám. A vám přejí za celou naši redakci, abyste i vy vánoční svátky prožili s těmi, které máte nejraději. Šťastné a veselé a do nového roku 2006 jen to dobré! ■

budou bílé! Večer pak na půlnoční... Co dodat? Snad jen: „Pokoj lidem dobré vůle!“

@ Katka

Ahojky, lidičky, chtěla bych vám všem popřát moc krásné vánoční svátky. Myslím si, že dneska „romáci“ i gádžové slaví Vánoce podobně, až stejně. Jen málo rodin je slaví po „romácku“.

@ Ale i Romové mají své tradice.

U nás je například několik zvyků: Vždycky pečeme tzv. bobalky z kynutého těsta. Jsou to takové malé kuličky buď s mákem, nebo se zelím, které pak dáváme za okno (pro mrtvé, kteří už s námi nejsou), nebo necháváme u stolu jedno volné místo s prostřeným talířem, na kterém je od každého jídla kousek (pro ty, kdo s námi momentálně nejsou

nebo nemohou být), nebo klademe pod ubrus peníze (to aby byl celý rok bohatý).

@ Jarmila Šenková

Vánoce беру jako každý jiný den, který je pro mě darem, ale v tento vánoční čas cítím zvláštní atmosféru, kdy jsou si lidé blíže, alespoň o Vánocích, a ani neví, rozdíly v barvě pleti. Na Štědrý den budu s dětmi vzpomínat na příbuzné, kteří již nejsou mezi námi a jimž vděčíme za hodně, co pro nás udělali a co nám odkázali jako dědictví pro budoucí generace. Hlavně si připomeneme, že žijeme v krásné zemi, že tu nemáme válku a vlastně jsme nejbohatší, protože máme sebe, máme práci a dobré přátele kolem sebe. Přejí všem nádherné Vánoce, které nejsou určité o penězích, a prosím vás o jedno v tomto adventním čase: budte k sobě milí i zde na chatu.

internetová diskuse

Připravili **Jana Šedivcová**
a **Tomáš Bystrý**

7

fotoanketa

Petr Král

29 let, programátor

Vánoce jsou pro mě otrava, opravdu se na ně netěším. Je to jenom shon a tyhle svátky mi přijdou prostě zbytečné. Na Štědrý den se sejdeme s rodinou a dáváme si dárky. Žádné vánoční zvyky doma nedodržujeme a do kostela nechodíme.

Simona Bodyová

16 let, studentka

Co pro mě znamená Vánoce? Něco svatého, něco krásného. Na Vánoce se vždycky těším. Sejde se celá rodina a dáváme si dárčky. Já osobně nemám žádné konkrétní přání, co bych k letošním Vánocům chtěla. Budu ráda za každé překvapení. Vánoční zvyky doma moc nedržíme, akorát zpíváme koledy. Večer si potom pouštíme romské písničky a tančujeme.

Dan Vodrážka

34 let, učitel

Vánoční svátky pro mě znamenají zastavení se ve shonu, ve stresu, vydechnutí, odpočinek. Člověk nemusí běhat a někam se hnát.

Nejlepší Vánoce jsou strávené s rodinou v klidu a pohodě. Člověk by si měl udělat čas na to, na co obvykle čas nemá, a věnovat se maximálně sobě a své rodině. Všechny dárky už mám nakoupené. V prosinci by mě do obchodu nikdo nedostal. Dodržujeme hodně vánočních zvyků. Krájíme jablko, lijeme olovo, pouštíme skořápky.

Jindřiška Skopcová

30 let, koordinátorka

Vánoční svátky pro mě znamenají volno a to, že se mohu na malou chvíli zastavit. Vánoce беру jako svátek míru a klidu. Co se týče vánočních zvyků, máme v rodině malou specialitu. Z uvařené rybí hlavy vytupujeme lícní kosti, které svým tvarem připomínají panenku Marii.

Kdyby se měl Ježíš narodit v narodil by se jako Rom

Sešli jsme se v předvečer prvního adventního svátku. **Páter František Lízna**, člen Tovaryšstva Ježíšova a člověk, který o sobě sám tvrdí, že má rád jinakost, hovořil nejen o své lásce k Bohu, ale také o Romech a o ostatních, kteří si zaslouží pomoc. V současné době žije spolu se svou hospodyní Josefkou a dvěma bezdomovci na farnosti ve Vyšehorkách nedaleko Mohelnice.

O boží existenci jsem nikdy nepochyboval

Kdy jste poprvé pocítil, že existuje Bůh, že je důležité obrátit se na něj?

U nás doma jsme měli ryze katolickou výchovu. Pocit víry jsem pociťoval už od dětství. O existenci boží jsem nikdy nepochyboval.

Co vás přivedlo sem do Vyšehorek? Proč jste vstoupil zrovna do řádu Tovaryšstva Ježíšova? Jak se vlastně tento řád specifikuje?

Svou duchovní službu jsem začal v roce 1990 v Brně. Vysvěcen jsem byl v roce 1974, ale až do devadesátého jsem nesměl sloužit. Svou první mši jsem vedl ve Velkých Opatovicích. Po krátkém působení v Dolních Věstonicích jsem nastoupil do Brna do kostela Panny Marie nanebevzaté. Tenhle kostel patřil vždy Tovaryšstvu Ježíšovu. Tovaryšstvo Ježíšovo je jedna z řeholí katolické církve. Poté, co bylo Tovaryšstvo Ježíšovo koncem 18. století zrušeno a v kostele nezůstal žádný jezuita, nastoupil jsem jako první nový jezuita právě já. Tam jsem působil asi pět let. Moje služba měla trochu netradiční charakter.

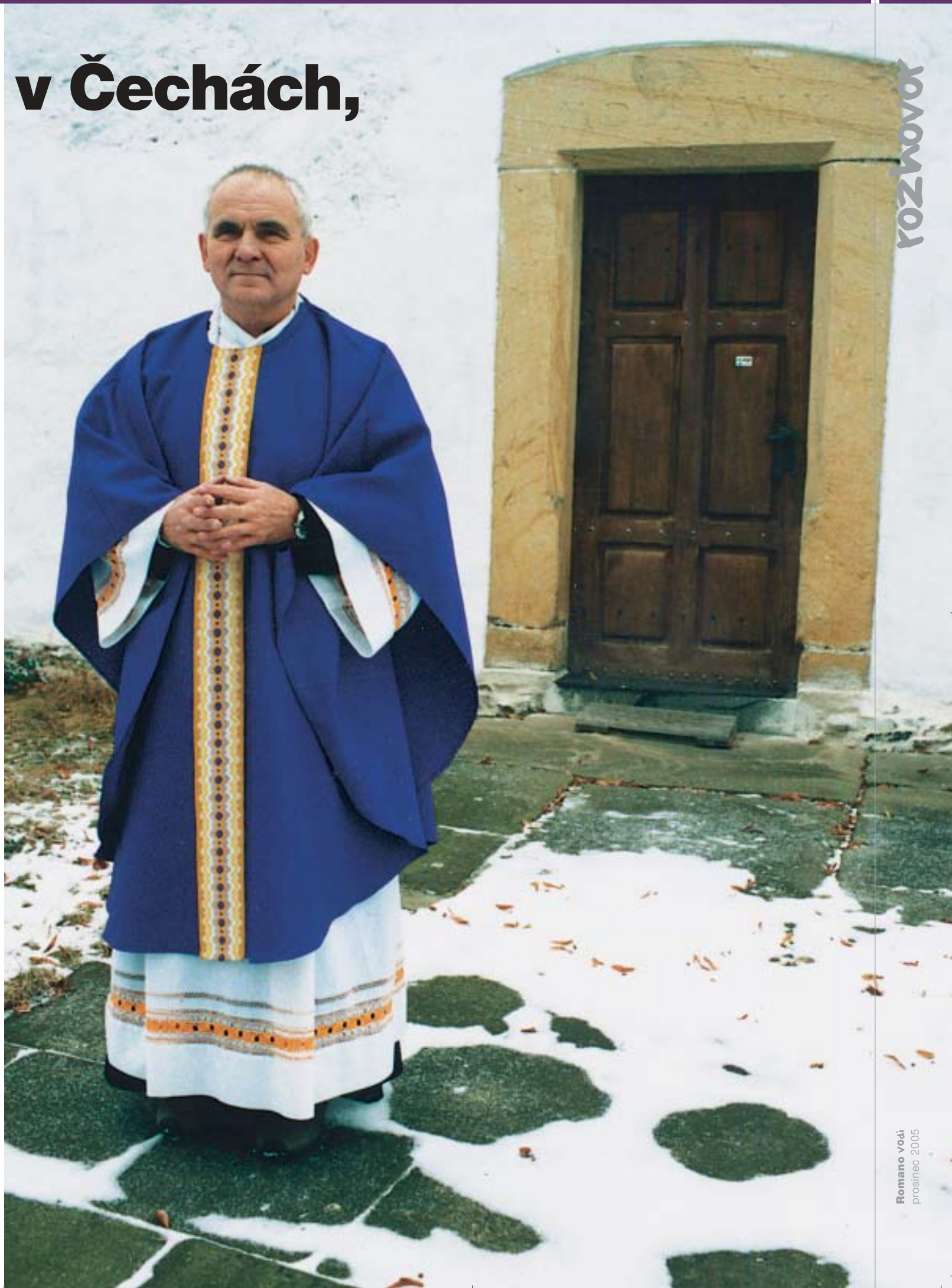
V čem to spočívalo?

Já jsem nebyl nikdy formován oficiální církví. Odjakživa jsem cítil, že je potřeba věnovat se především lidem na okraji společnosti. Do kostela často přicházeli bezdomovci a prosili mne o pomoc. Chodili tam také propuštění vězni. Vznikalo jakési napětí mezi věřícími a těmito lidmi na okraji. Vystupňovalo se to až tak dalece, že jsem v roce 1995 odešel. Chtěl jsem tehdy odjet na misi do Ruska, měl jsem také ideu šířit víru v mosteckém Chanově, uvažoval jsem jít kázat mezi vězně. A to se také nakonec stalo. Dostal jsem nabídku jít pracovat mezi vězně do jedné z nejtěžších českých věznic, do Mírova. Mírov leží nedaleko odtud, asi šest kilometrů. Tady ve Vyšehorkách byla volná farnost a já jsem zde začal žít.

Po gymnáziu jste chtěl studovat teologii, ale nebylo vám to dovoleno... D

it v Čechách,

rozhovor

Romano voří
prosince 2005

„Dě Se mnou se to vleklo už od mých deseti let. Opravdu jsem od malička cítil, že komunismus je totální zlo, proti kterému musím bojovat. Nevstoupil jsem do Pionýra ani do ČSM. Maturovat a nebýt přitom oblečen do svažácké košile byl v té době velký hazard. Měl jsem dvojky a trojky z mravů, ale nakonec jsem odmaturoval.“

V devatenácti jsem byl vězněn poprvé. Pak ještě třikrát...

Za své přesvědčení jste byl dokonce čtyřikrát vězněn. Jak k tomu došlo a za co vás tehdy zavřeli?

Poprvé jsem byl vězněn v devatenácti letech za stržení ruské vlajky. Byl jsem odsouzen na sedm měsíců a dostal jsem se do Jáchymova mezi politické vězně, kteří tam seděli už patnáct roků. Byl jsem veden jako politicky nepřátelská osoba a tohle označení mi zůstalo až do pádu komunismu.

Další zatčení byla také kvůli vašemu odporu vůči komunistické vládě?

Když se ohlédnu zpět, můj pobyt v jáchymovské věznici byl ten nejméně nepřijemný. Ujal se mě tenkrát jakýsi pan Mareček, který byl jako můj otec. Já jsem byl mladý a ničemu jsem nerozuměl. Například jsem si myslel, že prostě existují pouze vztahy mezi mužem a ženou, o homosexualitě jsem neměl ani ponětí. Jednou se ke mně přiblížil jeden vězeň a nabízel mi jisté výhody, jako například lepší stravu, a to za jistou sexuální protislužbu. Já jsem si myslel, že je to hodný člověk. Ten pan Mareček mi všechno objasnil, říkal mi, na co si dát pozor, a byl na mě moc hodný. V dalších věznicích, kde jsem pobýval, bylo politických vězňů málo. Později se to už dělalo tak, že se nás snažili oddělit a začlenit mezi obyčejné vězně, násilníky a kriminálníky. Žil jsem ve velice vulgárním, deklasovaném prostředí.

Tady jste se poprvé setkal s Romy?

Ano, právě při mém pobytu ve vězení jsem poprvé poznal romskou mentalitu. Oni se ke mně chovali jinak než ostatní. Lépe. Jsem dodnes přesvědčen o tom, že Romové mají zvláštní dar od Boha, až skoro přirozenou schopnost vnímat duchovní věci lépe než člověk sekularizovaný v současné společnosti. Mají také zvláštní úctu ke knězi. Například v Plzni na Borech mě Romové doslova ochraňovali před útoky

spoluvěznů. Pomáhali mi a já jsem k nim nabyt jakousi důvěrou a náklonností. Když jsem byl později vězněn za pokus o svévolné opuštění republiky v Praze na Pankráci, byl jsem zavírán za trest do cely s Romy. A tak jsem je začal poznávat.

Prošel jste, jak sám říkáte, mnoha věznicemi. Pracoval jste také na Mírově. Jaký je podle vás podíl romských vězňů v českých věznicích?

Romové tvoří ve společnosti výraznou minoritu. Už za hluboké totality jsem zjistil, že ve věznicích sedí mnohem vyšší procento romských vězňů než vězňů většinové populace. Myslím si, že je to proto, že pro Romy platily a dodnes platí přísnější pravidla. Romové byli pokládáni za primitivní lidi. Bylo jich tam tehdy skutečně vysoké procento. I tady na Mírově jich je velmi mnoho.

Proč si myslíte, že tomu tak je?

Myslím si, že je to důsledek toho, že Romové žijí v sociálním vyloučení. Těžko shánějí práci a často musejí krást, aby uživilí sebe a svou rodinu.

Chci, aby se menšinám žilo lépe

Kde se tedy vzal první impuls k tomu, že jste se rozhodl začít pro Romy něco dělat?

Já mám velice soucitné srdce. Když vidím, že je někdo v obtížné situaci, nedokážu zůstat lhostejný a snažím se vždycky pomoci. Když má někdo jinou barvu kůže než většina lidí, kteří v téhle republice žijí, je to jistě velmi těžké. Nedávno slavila katolická církev památku vietnamských mučedníků. Vedl jsem pro věřící duchovní cvičení a pohovořil jsem krátce o Vietnamcích. Řekl jsem věřícím: „Běžte po mši do vietnamských tržišť a kupte si od nich něco k Vánocům. Tím jim pomůžete.“ Pokládám za velice důležitou věc, aby se u nás menšiny cítily dobře

a aby tady zakotvily. Náš národ je bohužel hodně zakomplexovaný a má strach ze všeho cizího.

Jak se na vás dívali vaši kolegové nebo okolí? Nedivil se, že chcete pomáhat Romům?

Lidi se na mě ze začátku dívali jako na blbečka a na velmi extravagantního člověka. Bohužel to byli i lidé věřící. Kde se ale pohyboval Kristus? Bylo to zásadně mezi chudými lidmi.

Kdysi jste řekl, že kdyby se měl Ježíš narodit v Čechách, narodil by se jako Rom v chudé rodině. Co vás vedlo k téhle odvážné myšlence?

Skutečně si myslím, že Ježíš Kristus by se narodil někde v severních Čechách, třeba právě v Chánově, mezi Romy. Mezi těmi, kteří budou jeho pomoc nejvíce potřebovat a kteří ho budou nejvíce ctít. Mnozí kněží se hodně zlobili, když jsem jim tohle řekl. Zastávám názor, že kněz nemůže obstat, bude-li zavírat před chudými dveře. Moje dveře tady na faře jsou otevřeny ve dne v noci, a kdokoli přijde, je vždy vítán. To je moje filosofie.

Je důležité dát člověku druhou šanci

Tady ve Vysehorkách bydlíte v současné době nejen se svou hospodyní Josefkou, ale také se dvěma bezdomovci. Dříve u vás bydleli i chudí Romové...

Oni by neměli kde žít. Například František byl se mnou zavřený v Plzni na Borech. Kradl. Dnes by nikomu neukradl ani špendlík, hrozně se změnil, je to jiný člověk.

Opravdu nepocítujete strach, že by mohl něco ukrást nebo vám nějakým způsobem ublížit?

Vidíte to rozbité sklo? (Ukazuje na sekretář.) To jsou pozůstatky z akce, kdy tady letěl hrnec a všechno rozbil. Františka chytil záchvat vzteku. Všechno tady porozbíjel a taky mě držel pod krkem. Stál nade mnou s kusem skla v ruce a chtěl mě podržnout. Záchvat ale odezněl a život šel dál. Dnes tady s Františkem žijeme spokojeně a nic podobného už se neděje.

Kde jste vzal sílu k tomu, aby jste mu poskytl další šanci?

Vůbec nepřicházelo v úvahu, že bych mu další šanci nedal. Musím hodně poděkovat Josefcovi. Já jsem často pryč a ona je tu s nimi sama. Zvládá to báječně a moc jí za to děkuji. Teď k nám má přijít

bydlet další člověk. Momentálně se léčí v protialkoholní léčebně. Už u nás bydlel, ukradl mi auto a boural. Tenkrát vznikla škoda 40 tisíc, kterou jsem musel samozřejmě uhradit já. Ale my ho tady zase velmi rádi uvidíme. Pro mě je důležitý člověk, ne hmotné věci.

Sem do Vyšehorek jste přišel proto, abyste mohl vykonávat službu kněze pro vězně na Mírově. Proč jste s touto zásluhou prací skončil a čemu se věnujete v současnosti?

Nedohodli jsme se s vedením. Ted' se vytvořilo jakési vakuum. Já bych mohl prakticky kdykoli odejít. Jsem už ale dost starý a můj představený vlastně neví, kam by mě poslal. Chtěl jsem do Chanova, ale bylo mi řečeno, že bych na to asi už neměl. Nyní se specializuji na duchovní cvičení.

Mluvíte o práci v Chanově. Co jste měl konkrétně v plánu? Myslíte, že tamní lidé mají o víru v Boha zájem? Že by byli ochotni s vámi komunikovat?

Mám tady dokonce zpracovanou vizi svého projektu. Myslím si, že tamní lidé skutečný zájem o Boha nemají. Chtěl jsem celou misi v Chanově koncipovat trochu jinak. V Chanově je například hodně nadaných dětí. Rodiče ale nemají prostředky k tomu, aby dítě do umělecké školy poslali. A já bych tam byl od toho, abych jim přispěl. Vzal bych prostě auto a holku bych do školy odvezl. V tom by spočívala moje pastorační práce. Chtěl jsem tam také otevřít malou kapli.

V Čechách chybí romský Martin Luther King

Přijal jste romské občanství. Co vás k tomu vedlo? Je to přinejmenším hodně neobvyklé v době, kdy se samotní Romové ke své národnosti nehlásí...

Když bylo v roce 1992 sčítání lidí

a já jsem zjistil, že je možné přijmout jakékoli občanství z důvodů ideových, rozhodl jsem se přijmout občanství romské. Když jsem viděl, jak se obecně lidé dívají na Romy, chtěl jsem nějakým způsobem pomoci. Paní z úřadu za mnou přišla asi po týdnu, co jsem jí žádost odevzdal. Ptala se mě, jestli jsem se nespletl. A já říkám – ne, to je správně, já jsem Rom. Můj představený se také hodně divil. A proč se Romové ke své národnosti nehlásí? Oni se svým způsobem za svou barvu kůže stydí. U nás by bylo potřeba, aby přišel někdo, jako byl v Americe Martin Luther King, aby vyrostla nová romská generace a ukázala, že jsou Romové šikovní.

Česká společnost usiluje o integraci Romů do společnosti. Co o tom soudíte? Víte o existenci Dekády romské inkluze nebo ostatních integračních projektů?

Já o těchto projektech moc nevím. Žiji tady na vesnici a snažím se pomáhat prakticky. Nemám na tyto věci čas, nemám tady ani internet. Raději napíšu nějakému Romovi do vězení nebo za nimi osobně zajedu.

Co vám na Romech nejvíce imponuje? Co na nich máte nejraději?

Mám radost z toho, že se nepřizpůsobují většině v tom, že nepíší na majetku. Hmotné věci je prostě nezajímají. Líbí se mi také to, že oni nic neplánují. Taková odlehčenost bytí. Jsou prostě sví. Líbí se mi také, že chtějí být spojeni s církví. Ať už se jedná o křest novorozenat, o svatby nebo pohřby. Církev dělá ale v tomto ohledu spoustu chyb, kněží chodí málo do romských komunit, já jsem spíše výjimkou. Často jezdím také na romské poutě na Svatý Kopeček u Olomouce. Tam je socha panenky Marie, kterou vytvořila slepá romská umělkyně Boženka Přikrylová. Je to krása. Mám tu sošku vyfocenou a mám ji v mobilu jako pozadí.

Obdivuji také jejich smysl pro rodinu. Kdyby žili na světě sami Romové, nemusely by existovat domovy důchodců. Rom prostě rodiče do domova důchodců nedá, bude o něj pečovat až do smrti. Také musím říct, že kdykoli jsem projížděl republikou a navštívil Romy, dostal jsem vždy najíst a postarali se o mě, i když žili mnohdy ve velké bídě.

Máte rád také romskou kulturu?

Tak o tom nepochybuje. Obdivuji muzikálnost Romů. Před nedávnem přijel na Mírov jihoafrický velvyslanec, který se loučil se svou akreditací tady v Čechách. Navštívil vězně, rozmlouval s nimi a Romové mu za jeho milou návštěvu zahráli a zazpívali. Byl to jeden z nejkrásnějších hudebních projevů, jaké jsem v životě zažil. Plakal jsem radostí. Bílí muzikanti musejí skladby nacvičovat hodiny a hodiny. Přijde Rom, jednou to slyší, podruhé zahrave a potřetí už dává varianty. A nezná noty. Je to obrovský dar.

Co vám naopak na Romech vadí?

Nelíbí se mi, že zapomínají na svůj rodný jazyk. Nelíbí se mi, že se nehlásí hrdě ke své národnosti. Nic jim ale nevyčítám. Oni mají strach.

Jste s Romy ve velmi častém kontaktu. Jak oni vnímají vás?

Musím říct, že mnozí z nich mezi sebe neradi přijímají Neroma. Je hodně těžké získat si jejich důvěru. Mezi Romy a Neromy existuje velká přehrada. Jen jedincům se podaří setkat se na společném mostě a mně se to myslím v některých případech daří. Mezi Romy mám mnoho přátel. Je mi s nimi dobře. Když jsem byl ve vězení, otevřely se dveře a vstoupil Rom, já jsem měl radost. Ostatní bílí spolupřiznivci se jich báli, já naopak. Jinakost mě prostě přitahuje.

Máme před sebou nejkrásnější svátky v roce, Vánoce. Co znamenají tyto svátky pro vás a jak je budete slavit letos?

K vánočnímu stolu zvů už několik let bezdomovce nebo chudé Romy. Je zajímavé sledovat, jak se z toho nejchudšího, mnohdy špinavého a zapáchajícího člověka stane u štedrovečerní večeře jiný člověk. Oni se vykoupují a čistě oblečou. Je na nich skutečně vidět, že jsou šťastní, že nejsou někde na ulici, že mohou být se mnou. A mně to mnohdy žene slzy do očí.

Mám také radost z toho, že obyčejní lidé, kteří přes rok do kostela nezajdou, se o Vánocích přijdou podívat. Alespoň na Betlém nebo na půlnoční mši.

Máte nějaké poselství, které byste chtěl předat našim čtenářům? Jsou to většinou Romové, můžete tedy vzkaz směřovat přímo k nim.

Já se pomalu blížím ke konci své pozemské pouti. Pevně věřím v to, že s většinou Romů se setkám v nebi. Každý člověk, který byl pro tento svět důležitý, nebyl úplně přijímán. Budte Pánu Bohu vděční za to, že jste se narodili jako Romové!

Páter František

Lízna SJ se narodil roku 1941 v Jevíčku. Vystudoval tamní gymnázium. V devatenácti letech byl poprvé vězněn. Nesouhlasil totiž s komunistickým režimem a strhl ruskou vlajku. Jako politický vězeň byl poté vězněn ještě třikrát. Stal se signatářem Charty 77. Lízna vystřídal celou řadu různorodých povolání od horníka přes pracovníka šádrovny v nemocnici až ke konečnému kněžskému povolání.

Roku 1968 vstoupil k jezuitům a o šest let později byl vysvěcen na kněze. Souhlas s výkonem kněžského povolání však Lízna dostal až po sametové revoluci. Ve své duchovní činnosti se věnuje především sociálně vyloučeným skupinám obyvatel, převážně Romům a bezdomovcům. V roce 1995 začal pracovat jako vězeňský kněz v jedné z nejtěžších českých věznic na Mírově.

Svou náklonnost k Romům dokázal nejen tím, že je nechává přebývat ve své farnosti ve Vyšehorkách nedaleko Mohelnice, kde v současné době žije, ale také přijetím romského občanství. Mezi jeho vize patří zřízení duchovní misie v severočeském Chanově.

V létě roku 2004 podnikl František Lízna pouť do španělského Santiaga de Compostela. Cestu dlouhou více než tři tisíce kilometrů ušel pěšky a počátkem příštího roku chystá k vydání knihu zápisů z této vzácné a ojedinelé poutě.

George Soros se v Praze sešel s vybranými zástupci neziskových organizací

Známý americký finančník a zakladatel mezinárodní sítě nadací Open Society Institute George Soros navštívil minulý týden hlavní město České republiky Prahu a projevem zahájil zasedání Madridského klubu. V rámci své návštěvy se však setkal také s představiteli romských a proromských neziskových organizací, s premiérem Jiřím Paroubkem a také s Czeslawem Walkem, ředitelem kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské komunity. Informoval o tom server Romea.cz. Hlavním tématem schůzky George Sorose s českým premiérem Jiřím Paroubkem byla Dekáda romské inkluze. George Soros poukázal na skutečnost, že ho překvapila ochota a chuť premiéra Paroubka situaci Romů v České republice nějakým způsobem řešit. Zarážející je ale fakt, že Paroubek nevěděl o dekádě před setkáním s panem Sorosem téměř nic. Na základě schůzky premiéra Paroubka a George Sorose vznikne dle Sorosových

slov jakýsi návrh, který hodlá Soros vypracovat a předat českému premiérovi. V tomto návrhu by se měl objevit nástin postupů Dekády romské inkluze pro Českou republiku, na jejímž základě by pak premiér Paroubek podnikl další kroky. Hovořilo se též o koncentračních táborech v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu. George Soros se setkal také se zástupci vybraných romských a proromských organizací. „Rozhodli jsem se, že panu Sorosovi představíme uskupení organizací, které podporujeme, a přítomni byli také zástupci dalších sdružení,“ uvedla pro Romea.cz ředitelka Open Society Fund Praha Marie Kopecká. Asi hodinové schůzky v hotelu Savoy se účastnili zástupci sdružení Athinganoi, společnosti Člověk v tísni a konsorcia neziskových organizací Forint-Fóra pro integraci. Právě Forint vznikl na popud pražské pobočky OSF. „Hovořilo se o holocaustu. Sorose zajímal problém koncentračních táborů v Letech a v Hodoníně

u Kunštátu. Snažili jsme se ho uvést do této problematiky a sdělit mu veškeré důležité informace,“ sdělila Gabriela Hrahaňová, ředitelka sdružení Athinganoi. „S panem Sorosem jsme také hovořili o tom, že do dekády by se mělo zapojit více romských organizací. Doposud se totiž zapojuje více neromských organizací a to je škoda. Chystám se obeslat všechny romské organizace a požádat je o spolupráci v přípravných pracích pro Dekádu romské inkluze, včetně jednání s panem Paroubkem,“ sdělila dále Hrahaňová. O spolupráci s vládou ČR při realizaci Dekády romské inkluze v ČR se však již v červnu 2005 pokusilo osm nejvýznamnějších romských neziskových organizací. Ve společném dopise adresovaném vicepremiérovi a ministru spravedlnosti Pavlu Němcovi, zmocněnci pro lidská práva Svatoplukovi Karáskovi a řediteli kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské komuni-

FOTO: JARMILA BALÁŽOVÁ

ty Czeslawu Walkovi vyjádřily zúčastněné organizace ochotu aktivně se podílet na Dekádě romské inkluze. Do dnešního dne však žádnou odpověď od adresovaných osob neobdržely. K účasti na schůzce se Sorosem byla z organizací podepsaných pod dopisem pozvána pouze zástupkyně sdružení Athinganoi. Ostatní šanci diskutovat s Georgem Sorosem nedostali.

Jana Šedivcová

V Rumunsku se jednalo o Dekádě romské inkluze

Sedmé setkání mezinárodního řídicího výboru Dekády romské inkluze proběhlo v polovině listopadu v rumunské Bukurešti. Rumunsku nedávno převzalo vedení desetiletého programu iniciovaného mecenášem Georgem Sorosem a Světovou bankou. Souběžně se zasedáním řídicího výboru proběhla dvoudenní konference Romové a média, které se zúčastnili romští novináři z celé Evropy. Na konferenci vystoupila i šéfredaktorka časopisu Romano vodi Jarmila Balážová.

Řídicí výbor měl na programu schválení tzv. stanov pro dekádu a mediální strategii dekády. Ty společně připravovala maďarská a rumunská strana za konzultace právníků OSI a Světové Banky. I přes to, že Bulharsko nemělo mandát stanovy schválit a Česká republika jako jediná země prosazovala nižší sazbu každoročního příspěvku do fondu dekády, stanovy byly nakonec schváleny.

Jednání se účastnil i George Soros, zakladatel sítě nadací Otevřené společnosti, Shigeo Katsua, viceprezident Světové banky pro Evropu a Střední Asii, a předseda rumunské vlády Calina Popescu Tariceana.

Soros připomenul důležitost ukončení neustálé diskriminace Romů v Evropě a podtrhl také nutnost zapojení Romů do celého procesu Dekády a to především na úrovni ministerstev, kde

Romové mohou pracovat jako experti na jednotlivé priority a zajišťovat financování Akčního plánu například ze zdrojů Evropské unie.

Samostatný blok tvořily zprávy vládních zástupců o naplňování Akčních plánů pro dekádu. Kromě Makedonie žádná země nevytvořila speciální rozpočet na naplňování cílů akčních plánů. Czeslaw Walek, ředitel kanceláře pro záležitosti romských komunit, který zastupoval Českou republiku, mluvil o přípravě zprávy o plnění dekády, která by měla být dopracována do ledna 2006. Za největší úspěch označil Walek rozběhnutí programu zdravotních asistentek, který v sedmi krajích ČR jako pilotní projekt ministerstva zdravotnictví rozjíždí organizace Drom.

V části věnované občanské společnosti se opět požadovalo zapojení více Romů do rozhodovacích struktur, tentokrát nejenom po zúčastněných vládách, ale také po mezinárodních institucích, které celou iniciativu vedou a Romy do svých pracovních, anebo dokonce manažerských týmů nezapojují.

„Mluvíme o Dekádě romské inkluze, ale Romové nejsou stále do procesu aktivně zapojováni. Známa věta „účast Romů musí být zajištěna ve všech stádiích dekády“ se stává klišé. Slyšíme věci které by měly být pro Romy, ale nejsou tam Romové, kteří by je navrhovali,“ řekla ve svém projevu Gabriela Hrahaňová z České republiky

a pokračovala kritikou české vlády. „Vláda selhala v plném zapojení Romů do přípravy Akčního plánu pro dekádu a nyní by neměla selhat v zapojení Romů do implementace dekády. Společně s mými kolegy z občanské společnosti jsme ztratili přesvědčení a víru v to, že dekáda přinese stálou změnu pro více než 200 000 Romů v České republice,“ řekla pesimisticky Hrahaňová.

Mezinárodní organizace na kritiku reagovaly vcelku pozitivně; především členové OSI přisvědčili, že tuto otázku probírali v minulých dnech na setkání správní rady organizace a dohodli se, že zvýší počet zaměstnaných Romů ve všech svých programech. Nicméně česká vláda – v podání zástupce kanceláře rady vlády – odmítla možnost zaměstnávat pracovníky na etnickém základě. Jako důvod uvedla, že pro řešení této problematiky jsou důležitější znalosti a schopnosti nežli etnický původ budoucího zaměstnance.

Zdeněk Ryšavý
z podkladů Gabriely Hrahaňové

Kristus se rodí! Oslavujme Ho!

Uplynul rok a opět se přibližujeme k druhému největšímu svátku křesťanství. K Vánocům. Narození Spasitele si lidé připomínají již dva tisíce let a za tu dobu vznikla spousta symbolů a tradic vázících se k této oslavě života.

K symbolům Vánoc patří bezesporu koledy, dokonce bychom řekli, že jsou jejich nedílnou součástí. Je spočítáno, že nejvíce vánočních koled na světě se nachází v kulturním bohatství rumunského pravoslavného národa. A právě koledy někdy doslova fascinují svým duchovním nábojem a opravdovostí. V jedné takové nádherné koledě se zpívají strhující události... Malé dítě, chlapec, utěšuje svou nešťastnou plačící matku slovy „už neplakej matko má, už neplakej... Přesvatá Panna dnes rodí Krista“.

Jako by v této starodávné balkánské koledě bylo ukryto celé křesťanství. Vždyť dítě, které má díky své čistotě blíže k věcem duchovním a Bohu samotnému, se obrací skrze svou plačící matku na nás na všechny a sděluje nám jasné poselství o naší spáse.

Na svět přichází Boží syn. Pro nás pro lidi a naše spasení se vzdává veškeré své slávy a velikosti..., pokorně se rodí z lůna Přesv. Bohorodice Marie ve chlévě jako ten nejchudší, nejposlednější z lidí a odstrčený. Onu slávu jen velmi vzdáleně připomíná betlémská hvězda a projevený údiv několika pastevců i mudrců z východu. Jako by tedy bez povšimnutí lidstva a tajemně přichází na hříchem zkažený svět ten největší král z největších. V tom je velikost a poselství zmíněné koledy. Vánoce nejsou o shonu a zbytečnostech, ale o prožívání veliké duchovní radosti, které předchází nutná příprava. Toto období příprav bychom měli vnímat právě teď o již nastoupeném vánočním půstu. Je čas upevnit naši víru v živého Boha, více milovat a mít společnou naději pro naši spásu. Jedině tak bude dávat smysl Kristova narození plný význam i našemu životu.

Odložme tedy všechny světské starosti – tedy alespoň ty zbytečnější – a ponořme se do onoho tajemství a krásy času Kristova narození.

Jako kněz se to snažím vždy lidem připomínat, ale jistěže ne vždy se mi to podaří. Velmi zvláštní jsou v tomto ohledu naši Romové. Je pravda, že Romové již téměř neznají duchovnost a opouštějí tradice. Více či méně přijímají onen většinový trend Vánoc konzumních, kdy Vánoce nemají s Pánem Ježíšem Kristem nic společného. Nestávají se Jeho oslavou, ale oslavou komerce a barvitých falešných atrap. Přesto však jsou stále ještě lidé, a mnozí z nich jsou i Romové, kteří jako by uposlechli onoho chlapce z naší koledy a neplácou již, neboť vědí, že se jim rodí Kristus Spasitel. V této jistotě je obsaženo celé poselství Vánoc.

A tak vždy s velikou radostí se s lidmi o Vánocích zdravíme slovy „Kristus se rodí! Oslavujme Ho!“, vzájemně se navštěvujeme a přejeme si Boží pokoj. Jsou ještě Romové, kteří udržují zvyky spojené s různými symboly od slámy pod stolem a umývání se ve vodě s penězi po přípravu specifických pokrmů atd. To vše, i pro někoho úsměvný folklor, který udržuje v lidech povědomí o výjimečném čase, patří k Vánocům. Co tedy ještě dodat? Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle! ■

presbyter/
O presbyter
David Dudáš,
romský pravo-
slavný kněz/
romano pravo-
slavno rašaj

Narození
Spasitele
si lidé
připomínají
již dva tisíce
let a za tu
dobu
vznikla
spousta
symbolů
a tradic
vázících se
k této
oslavě
života.

O Kristus ul'ol! Ašaras les!

Pregejľa jekh berš, u maj pale avela baro krestansko inepos e karačoňa. Olestar sar uliľa amaro spasitelis (o Kristus), hin imar duj ezera berš, ta ako-restar o manuša likerem but tradiciji the simboli, save amenge sikhaven, savi amen hin bacht, hoj dživas. Jekh ajsi tradicija hine o inepike giľa (koled), šaj phenas, hoj bi o koled i nane karačoňa. Vareko ginda upre, hoj nekhbuter karačoňakere giľa hin andro kulturno barvalipen maškar o rumunsko pravoslavno nacija. Andro koled i hin le manušengeri vodi, the o čačipen. Andre jekh ajsi but šukar koleda pes giľavel pal o baro pharipen...cikno čhavoro – muršoro phenel peskera dake, savi phares rovel: „Imar ma rov, mamu miri, imar ma rov...La suntu Panamarijake adadžives ulola o Kristus“.

Andre aja phurikaňi koleda šaj šunas o lava, andre save hin garudo o krestanstvo. Sem o cikno žužo čhavoro, hino pašeder paš o Devloro, the leskeri vodi hiňi žuži. O lava so phenel la dake, hine tiš predal amende savorende, phenel amenge, hoj amen užarel e spasa (bacht).

Pro svetos avel le Devleskero čhavo. Vaš amenge, vaš o manuša the amari bacht na kamel, te o manuša džanen, hoj jov hin le Devleskero čhavo..., ulol la suntu Bohorodičkake la Marijake, sar čororo, jekh le palunen-dar, ispidlo palal. Hoj jov hino oda amaro spasitelis šaj o manuša džanenas ča pal oda, hoj labolas e betlemsko čerčeň. O džandle manuša the o pasteveci (so likerem le bakren) phenenas, kaj oda hin baro čudos. But manuša na džanenas, ko akor uliľa. Avla pre kada bidevleskero svetos. Oda nekhbareder kralis le nekhbaredere kralendar.

Andre kada šaj dikhas, so amenge e pravoslavno koleda phenel. E karačoňa nane pal o denaškeriben, pal o hjabalipen, ale pal o dživipen le Devleha. Kampel pes upre te kisitinel. Anglal e karačoňa hin o pustos. Sar hin o pustos, ta kampel amenge zoraes te paťal le Devles, buter te kamel le manušen, the te paťal, hoj sako manuš šaj avel bachtalo. Ča avka predal amende o Devloro avela čačipen, ačhela andre amaro dživipen. Akana amenge na kampel te dikhel sakodiveseskere pharipena – ajse, so nane nekhphareder, the šaj duminas pal oda, sar uliľa o Kristus.

Me korkoro som rašaj, ta thovav pre godi kada le manušenge. Varekana mange paťan, varekana na. Amare Roma hine andre kada jekhvar ajse, jekhvar kajse. Hin čačipen, hoj o Roma but na džanen le Devleskeri vodi, the o tradiciji imar but na likerem. Sar dikhen le avre manušender, the jon chuden te likerem o konzumno trendos, andre savo nane than vaš o Ježiš Kristus.

O manuša na ašaren le Ježišis, ašaren e komercija the o farebne atrapi. The avka hin mekh o manuša, maškar lende the o Roma, sar te bi šunenas le čhavoreskeri koleda, u na roven imar, bo džanen, hoj o Kristus, lengero Spasitelis lenge ulol.

Te kada vareko paťal, ta džanel, so hin e karačoňa. Sam lošale, te le manušenge pre karačoňa phenas o lava „O Kristus ul'ol! Ašaren Les!“, phiras jekh ke avreste the mangas amenge le Devleskeri bacht. Hine mekh Roma, so likerem o purane tradiciji. Thoven o phus tel o skamind, moren o muj andro paňi, kaj hin čhide o love, taven specifické chabena the aver. Vareko phenel – pherasuno folkloris, ale kada likerem andro manuša oda, hoj paťan le Devles. Hoj kada pre karačoňa kampel. So mekh šaj phenas? Bari slava upre le Devleske, the bari bacht savore manušenge, save džanen, so hin o kamiben. ■

Kouřové signály

Diskutují nad vodním potrubím (Kobylá)

Jeseníky. Romantické místo zvláště za krásných podzimních dnů, kdy si inverze zahraje s barvami ve slunci. Jenže pak přijde tuhá zima. A většina romských rodin, které tu žijí podobně jako v slovenských osadách, strádá zase o něco víc.

Udělejte si obrázek sama, abych vás neovlivnila, nabídne program jesenické reportáže poradkyně pro národnostní menšiny a také pro protidrogovou prevenci paní Ludmila Liberdová, a tak mě zároveň hodí na krk Karlu Gáborovi, terénnímu pracovníkovi pro Vidnavu a okolí, a jeho kolegovi Václavu Zástěrovi, zakladatelům fungujícího občanského sdružení Roma Vidnava. Od té chvíle jsou pro mě Karel a Vašek.

Proč fotí ta ženská, my to nechceme!

Těsně před Vidnavou mobil oznámí změnu sítě a cedule státní hranici. Jsme jednou nohou v Polsku. Dvě osamělé otřesné barabizny potvrzují dojem konce světa. Z klubka Romů vybíhá mladý muž, mává na teréňáka: „Máš tu kape-lu?“ Řidič a teréňák Karel kývne, cosi přislíbí, ale směrem ke mně utrousí: „To je zajímavá nejvic, utratí za oslavy neuvěřitelné peníze, neumějí šetřit. Snažím se jim vysvětlit, jak zacházet s penězi. Je to marné.“

Začínám fotit, chci prostě ukázat, čemu se také dá říkat dům. Snad to někoho či úřady pohne k akci, tedy pomoci. Už vím, že tu nemají ani pitnou vodu. Prodloužení obočího vodovodu záleží nejen na přístupu obce, ale také na nich samých. Obojí vážne. „Tohle jim brzy spadne na hlavu,“ doplní teréňák – tento hrůzný kout ovšem nemá pod palcem. On ani nikdo jiný. Obec se o terénní práci s Romy nezajímá, prý ani nemá peníze. Romové se mohli vyjádřit, jestli mají zájem o zapojení do projektu podporovaného bydlení, jenže z celé místní komunity kývla pouze jedna žena.

Můj pokus fotit likviduje rozezlání zájemce o kapelu nadávkami v romštině. „Oni se stydí za to, jak bydlí,“ vysvětlí Karel hněvivá gesta. Sám je nyní v nezáviděníhodné pozici. Přivezl novinářku, je tedy kolaborant.

Karlovi zvoní mobil. Prý před vidnavským kinem čekají netrpělivé děti na klíč. Proč před kinem? Odhalení v dalších řádcích.

Vidnava, město na konci světa, seznamte se

Založeno v druhé polovině třináctého století, dozví se turista z hrdé publikace i od neméně hrdého starosty dr. Miloslava Haderky. Pohraniční město si za ta léta pro-

y Romů z Jesenicka

Pod povrchem

žilo svoje. V novodobé historii Němci zlikvidovali české úřednictvo, dosazené tak spíše za trest. Češi zase pak odsunuli Němce dost tvrdým způsobem. Stěhovali se sem lidé z různých koutů nejen československých.

„Máme tu spoustu národnostních menšin,“ začne vyjmenovávat starosta. Mě zajímají hlavně Romové. Stěhují se sem průběžně, někteří tu bydlí několik desítek let, jiní přicházejí. V samotné Vidnavě však žádné problémy s Romy nejsou. Jenže Karel a Vašek problémy viděli a stále vidí. Možná i proto se rozhodli založit občanské sdružení Roma Vidnava a vždy zdůrazňují, že jde o rodinné centrum. A k velké radosti dostali na projekt zmíněného centra i dotaci od ministerstva práce a sociálních věcí.

„Peníze jsme najednou měli, ale ne prostor,“ popisuje situaci Karel. Vstříc jim vyšla radnice a společně se starostou ten prostor našli: vestibul místního kina. To už několik let chátralo, zájem o projekce usnul s rozvojem videí a hloubkou kapes místních obyvatel. Nezaměstnanost je tu jedna z největších v republice.

První vlašťovka přiletěla na podzim

Není to ani dva měsíce, co byla přestřižena páska při otevření rodinného centra. Tehdy se dovnitř nahrnuly zvědavé děti i dospělí. Od té doby zájem neustal. „Chodí sem denně tak třicet dětí, jednou jich tu bylo padesát dva,“ chlubí se Vašek. Odpoledne tu radí milovníci počítačových her, kulečnicku, tancování a třeba i šachů. Kluci touží po stolním fotbalu, Karel už prohlíží inzeráty, kde sehnat ten levný. Zřizovatelé Karel a Vašek mají největší radost z dopoledního programu: „Romové neradi dávají děti do institucí, tedy i do školky. Jenže pak přijdou jejich děti do školy a neumějí základní věci, a tak zaostávají. Naše centrum rodiče nevnímají jako instituci, a tak tu máme denně šest, někdy i více dětí.“ Ti dva vedou centrum ze svatého nadšení, zdarma. Chtěli prostě dát prostor a práci dvěma dalším skvělým lidem, kteří organizují dopolední a odpolední program.

V osm začíná škola

Do místní základky chodí i dvě mladší dcery Karla Gábora. Sotva vstoupíme, vrhá se na Karla – zřej-

Emil Goga – Kobylá

mě jako na místního romského předáka – učitelka ze šesté třídy. Jistý žák, podle jména Rom, prý neumí doposavad pořádně číst ani psát, ruší při hodinách a prostě nepracuje. Karel opáčí, že je to v kompetenci romských asistentek. Učitelka je zjevně překvapena, zdá se, že je to pro ni novina. Škola zaměstnává asistentky dvě. Rozhodně se nevlákají. Obě mají spoustu práce na prvním stupni i druhém stupni. Po změně pojmenování jejich funkce z romských asistentek na pedagogické asistentky pro děti ze socio-kulturně znevýhodněných skupin práce ještě přibyla. Navíc pomáhají s dětmi s různým handicapem v učení, známým pod zkratkou „dis“, tedy disgrafie, dislexie...

V daném případě vidnavské základky jde až o třetinu dětí ve třídách, někdy i s počtem dětí nad třicet.

„Nevím, proč nemají celý úvazek, a navíc jsou zaměstnankyněmi pouze na deset měsíců školního roku. O prázdninách jsou klientkami úřadu práce,“ říká paní Liberová z jesenického úřadu.

Například jejich kolegyně ze školky v nedaleké obci Kobylá nad Vidnavkou má plný úvazek a smlouvu na dobu neurčitou. Obě asistentky problém u neúspěšných romských žáků vidí jednoznačně: často malý zájem rodičů a nulová příprava předškoláků na režim školy.

Podívat se na pokus o zlepšení právě v tomto směru si zajedeme do „kina“, do rodinného centra Roma Vidnava. V malinkých lavicích tu sedí malinké romské děti a vepisují do řádek blondýnkou-účitelkou předkreslené vzory. Někdo kreslí kolečka, jiný kytičky nebo sluníčka. Nestačím se dívat.

Vietnam z papíru

Vyrážíme do Vietnamu. Kdosi dal papundeklovým baráčkům tento příznačný název. V bývalé a nikdy nezkolaudované provizorní ubytovně dělníků bývalých šamotových závodů, nyní samozřejmě ruině, se tísní šest rodin. „Kdyby někdo odhodil nedopalek, tak to hned chytne,“ slovně dobarví hrozící horor Karel. Paní Horváthová už tu bydlí desítky let. Nějakým nedopatřením – občanský průkaz hovoří o trvalém bydlišti v třicet kilometrů vzdáleném Javorníku – se tehdy dočasně octla zde.

Javorník na žádost o byt pro svou trvalou občanku jaksi zapomíná. „Já bych brala cokoli, jen aby tam nebyla taková zima jako tady,“ ukazuje paní Horváthová mrazem a léty popraskaný papundekl, kterému se tu říkají stěny. Mimochodem, má pouze vdovský důchod, na nic jiného údajně nemá nárok. Do druhé místnosti si dovolila nastěhovat svého syna s rodinou a to leží v žaludku starostovi obce...

Jo, starostovi obce! Ale jaké? Ukazuje se, že papírový barák nikomu nepatří. „Patří to Velké Kraši,“ říká vidnavský starosta. „Obec Vidnava s tím nemá vlastně nic společného. Bydlí tam ta romská komunita a sami si to spravují, neplatí nájem, protože ta stavba vlastně neexistuje.“

„Je to v katastru Velké Kraše, ale patří to Vidnavě,“ tvrdí zase starosta Kraše, pan Jan Novosad. A dodává: „Když se o ‚romáky‘ zajímáte, tak si je vemte a někam se s nimi odstěhujte.“

Jenže Romové jsou tomuto starostovi vděční, že je vůbec nevyžene.

„Je to problém. Obáváme se, že když se do toho rýpne, tak mohou zůstat na ulici. Ale zase se někdo může ustrnout a pomoci...“, říká Vašek.

„Starostlivý otec“ Karel odchází z radnice v Kraši s náladou na bodu mrazu. Prý některé „jeho“ další svěřené rodiny v regionu odvolaly dobrovolný souhlas převodu části sociálních dávek určených na bydlení přímo majiteli objektu, tedy obci. Je téměř jisté, že se tím dostanou do děsivé- D

Ruina v Kobylé se pomalu mění v obydlí

Paní Horváthová, obyvatelka Vietnamu

Ď ho kolotoče dluhů a půjček vedoucího k legitimnímu vystěhování. V dalších dnech ho čeká znovu nekonečné přesvědčování o výhodnosti jejich dobrovolného souhlasu pro Romy samé.

Zlaté hory problémů

Nabíráme směr Zlaté Hory. Ještě cestou potkáváme Natašu Dirdovou. Je těhotná. Malinký drážní domeček sdílí s rozvětvenou rodinou. Touží po vlastním bytečku. Prý jí ale radnice žádný dát nechce, ačkoli má léta o byt zažádáno. Vyrážíme pro vysvětlení na radnici. Za starostou ing. Milanem Rácem jdeme ještě s další záležitostí. Na rozvětvenou romskou rodinu přistěhovalců ze Slovenska jsou neustálé stížnosti. Sousedé si stěžují na nepořádek. S nevraživostí tamních sousedů ostatně máme vlastní zkušenost. „Přistě ti to nabourám, to je moje cesta!“ vzteká se řidič-soused, když musí pootočit volantem, aby objel naše opravdu nešikovně zaparkované vozidlo.

„Tak já začnu oficiálně,“ zabodne starosta Rác oči do desky stolu. Evidentně nesnáší novináře, prý ho mají za rasistu.

Ke „Slovákům“ přišel jak slepý k houslím. Nastěhovali se do soukromého domu, tedy soukromé ruiny. Shodou okolností právě dnes ráno majitele objektu, Dušana Badiho, zavolala radnice ke správnému řízení. Má sousedské vztahy narovnat a o ruinu se jako majitel starat. Jenže podle starosty (informace prozradil až po vypnutí diktafonu) by se prý pan Badi rád Slováků, stejně jako ruiny, rád zbavil, a požádal dokonce

radnici o pomoc. Radnice pomohla hrozbou děcáku.

Možná se původně pan Badi snažil soukmenovcům pomoci, jenže pak zjistil, že s nemovitostí koupil i zástavu sto deset milionů korun, osmdesát dva tisíc dolarů, a ironií osudu zřejmě nemovitost zastavil Svaz mladých republikánů, známá to neonacistická organizace.

„Věřitel zřejmě tu ruinu nikdy neviděl. Snad jsou to lidé dokonce z Lichtenštejnska...“ krčí rameny Rác.

Drážní domek a „slovenská“ ruina mají část historie společnou. Jednu chvíli našli Slováci útočiště v drážním domku. Nataša ale byla proti.

„Sotva se vystěhovali, tak se na jejich místo nastěhovali další romští příbuzní. Když dáme Nataše byt, tak si dovedete představit, že si přistěhuje opět další příbuzné.“

Trochu pohlazení nakonec

Do Kobylé se opravdu těším. Hlavně na rodinu Gogových a jejich příbuzné z domu – samozřejmě zase ruiny – na konci obce u trati. „Jo, samozřejmě můžete přijít sama bez doprovodu starosty,“ směje se dlouhovlasý Gustav Goga u místní samoobsluhy. Domlouvám tedy návštěvu na druhý den. Mezitím stíhám ještě školu, tedy školičku – první stupeň a mateřskou školu v jednom. Seznam mateřinky inzeruje několik romských příjmení včetně těch mých oblíbených. Paní učitelka jen pokrčí rameny: „Jsou přihlášení, ale nechodí.“

Škola je už povinná, a navíc na docházku jsou vázány i sociální

dávky. V dvoutřídce (první a druhá třída) na mě zvědavě koukají vesměs černá očka. Paní učitelka se trochu zlobí, úkol přinést fotografie rodiny splnila jen „bílá“ menšina.

I tak se „romátka“ snaží a k mému překvapení jim orientace v rodinných vztazích nedělá velké potíže. „Ti od Gogů jsou vždy čistí a chodí včas. I rodiče se na ně informují. Jen by to potřebovalo více práce doma. Nechávají vše na Pavlíně,“ informuje paní učitelka.

Pavlína Lučanová je již zmíněná pedagogická asistentka s plným úvazkem a pracovní smlouvou na dobu neurčitou. Ve škole ji dnes nenajdu, zrovna si zvyšuje vzdělání v Praze.

Tam ji na Jižním Městě za dva dny potkávám. Pavlína je Romka jak poleno. Zdrobněliny, když mluví o svých svěřencích, prozrazují, že práci i děti miluje. Snad kvůli tomu vyměnila kariéru drážní průvodčí za pravou ruku učitelek. A ve škole si její práce váží. V problémech má jasno: „Když děti nechodí do školky, nejsou vůbec připraveny na školu. Z některých lokalit z okolí třeba mluví jen romsky.“ Opakuje sice známou a zjevně důležitou věc, jenže ví, že zdejší

romská nedůvěra v instituce je pochopitelná: „Prý v Kobylé kdysi přijela do školky při obědě sociálka a romské děti posbírala a odvezla do děcáku. Rodiče se toho bojí.“

Neteče, alespoň kape

Cestou kolem trati ke Gogovým mi poslední informace chyběla. Před třemi lety jsem tudy šla poprvé. Obyvatelé ruiny byli tehdy nedůvěřiví. Dnes, po několikáté návštěvě, mě vítají s úsměvem.

A zřejmě nejen mě. „Bílá tvář“ jim nabídl pomoc. Po několikaletých pátráních, kdo je vlastně majitelem dnešní ruiny, se ukázalo, že stát. Ten by se měl tedy o svůj majetek starat. Postaral se dotací čtyři sta tisíc. Stačilo to ale jen na stržení třetiny domu, která hrozila sesutím, a na drobné stavební opravy. Sdružení Romů na Moravě vybralo z rodiny sociálního pracovníka, právě Gustava Gogu. Ten se pomalu, ale jistě učí, co je to vlastně sociální práce.

Pomáhá i starosta, pan Bohumil Pouliček. Stát dal peníze, ale organizace práce je právě na něm. Ruina je však v takovém stavu, a je tak přelidněná (žije v ní vlastně několik rodin), že by bylo třeba výraznější finanční injekce. Část práce si dokážou Romové udělat sami. Nabízejí se otázky: Což takhle cílená rekvalifikace? Což takhle zřízení chráněné dílny, kde by se mohli zaměstnat všichni zdejší dospělí?

I na to léta myslí Michal Kročil ze Společenství Romů na Moravě. Teď shání další peníze na opravu ruiny: „Může to být třeba výtěžek Djangofestu, konaného koncem listopadu v brněnském klubu Fledda.“

Možná se tato reportáž zdá být jen suchým popisem útrap několika málo rodin kdesi v horách. Jenže v dalších zdejších obcích – a nejen tam – jsou další podobné příběhy. V jiné evropské zemi, ve Francii, byli dlouho slepí vůči problémům socio-kulturně vyčleněných skupin obyvatel. Měli bychom vidět a řešit situaci, dříve než vzplanou ohně. Prostě je třeba poznat kouřové signály. ■

Karel Sabor ve svém terénu – Vietnamu

Fotbalisté otec a syn

Fotbal patří mezi nejrozšířenější sporty nejen v České republice. Není tedy sebemenších pochyb o tom, že i mezi Romy najdete řadu dobrých fotbalistů. Dva z nich jsem objevila v Kladně, ve městě s velkou koncentrací romského obyvatelstva. Anton a Tomáš Lukáčovi – otec a syn.

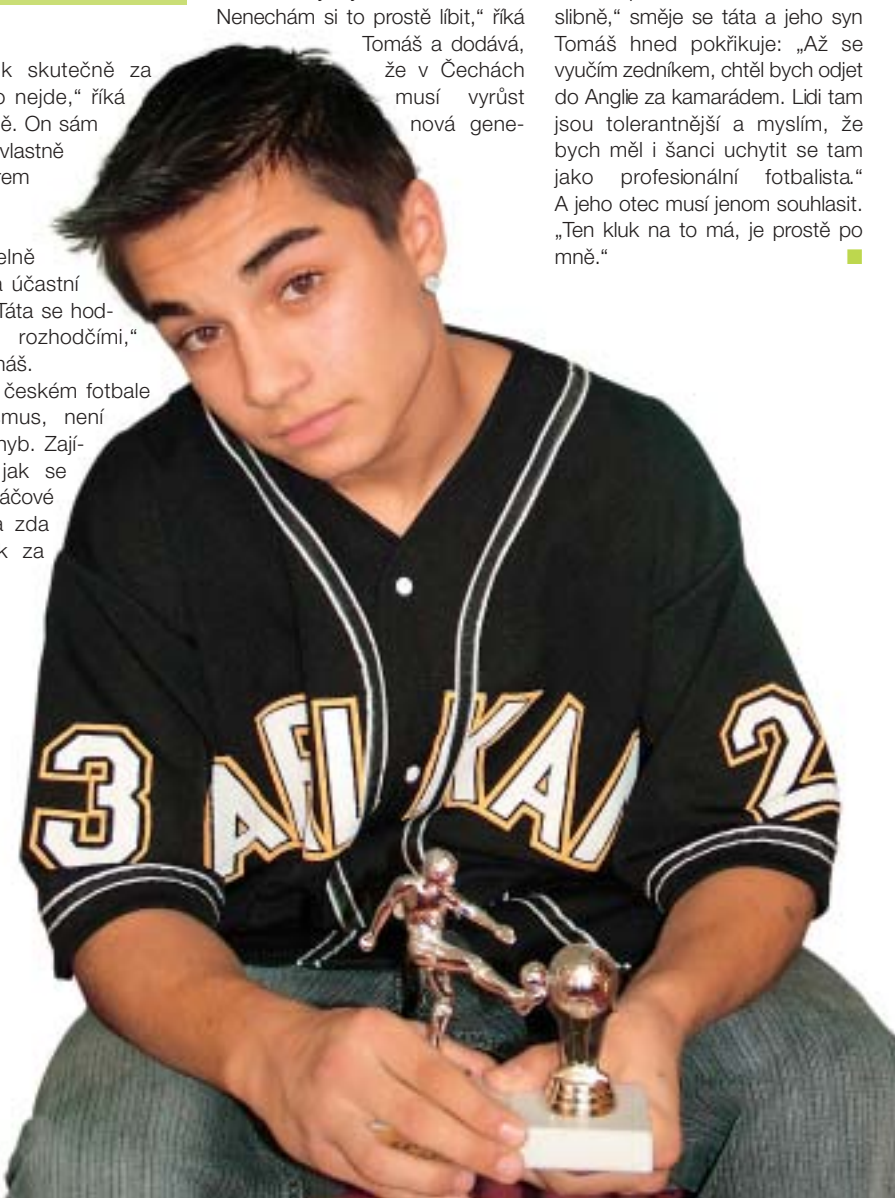
Fotbal jsem hrál odmalička, nejdřív jen tak na ulici s klukama; tak tohle je věta, na které se shodli oba dva. Lukáč mladší i starší. Je-li vám jméno Antona Lukáče povědomé, nemýlíte se. Psali jsme o něm před několika lety jako o muži s rozhodcovskou píšťalkou na krku. Anton Lukáč začínal s fotbalem ještě za hluboké totality. Stejně jako jeho šestnáctiletý syn Tomáš v kladenském klubu SK Kladno. Náhodou a s velkým štěstím se však záhy stal hráčem prvoligové Dukly Banská Bystrica. „Jako vojáka mne převezleli na Slovensko a já se jako zázrakem ocitl ve slovenské první lize,“ vzpomíná na krásná fotbalová léta Anton Lukáč. Hrál s prvoligovými hráči a udržet si jejich standart nebylo vůbec snadné. Právě proto přestoupil po několika měsících do druholigového týmu Nitry. „Tam už mi to šlo,“ směje se Lukáč a dodává, že nebyť nešťastného úrazu, mohl z něj být skutečně velký fotbalista. Těsně po skončení základní vojenské služby totiž nešťastně upadl a roztránil si obě kolena. „Verdikt lékařů byl tehdy jednoznačný,“ říká smutně: „S fotbalem je konec.“ A snad právě proto se nyní otec vzhledl ve svém synovi. Tomášovi je šestnáct a fotbal hraje asi od šesti let. „V současné době kopu za Spartu Kladno, hraju většinou v útoku, ale trenér mě někdy staví i do zálohy,“ vypráví usměvavý Tomáš, držitel dvou titulů za nejlepšího střelce. „Trénujeme třikrát týdně, o víkendu máme zápasy,“ dodává. Vždycky mě zajímalo, co dělají fotbalisté, když jejich zelený koberec zapadá sněhem. Samozřejmě nezáhájí, snad právě naopak. „V zimě se hraje halový fotbal, je to méně náročné, tolik se člověk nenaběhá,“ říká Lukáč mladší a jeho tatínek dodává: „Jsem opravdu rád, že mladý sportuje, že se netáhá s nějakou partou a nedroguje jako bohužel většina ‚romáků‘. Romové by měli více dbát na to, aby jejich děti sportovaly. U nás u Romů je to ale moc těžké. Ty děti třeba přijdou dvakrát třikrát, ale pak už je to nebaví. Rodiče by je museli hlídat a vodit

je na trénink skutečně za ručičku. A to nejde,“ říká trochu smutně. On sám se však stal vlastně prvním trenérem svého syna a dodnes ho vozí pravidelně na tréninky a účastní se zápasů. „Táta se hodně hádá s rozhodčími,“ směje se Tomáš. O tom, že v českém fotbale panuje rasismus, není bohužel pochyb. Zajímalo mne, jak se s tím oba Lukáčové vyrovnávají a zda to bylo jinak za komunismu,

v době, kdy „kopal“ Anton. „Rasismus tu byl určitě i za komunismu a myslím, že i mnohem větší. Od kluků jsem to necítil – byl jsem prostě hráč. Ale s organizačními výbory to bylo těžké. Když jsem chtěl přestoupit do nějakého klubu, bylo mi jasně řečeno, že tady Cikáni nikdy nehráli a hrát nebudou. Zajímavostí ale je, že do klubu SK Kladno jsem se pak nakonec dostal. Prolomil jsem to. Byl jsem tamní první Rom,“ vypráví hrdě Anton. A jeho syn Tomáš se s ním vlastně shoduje. „V kolektivu je to v pohodě. Ale při zápasech je to horší. Když třeba někoho zfauluju, nadávají mi do černejch. Já se ale nedám a skočím tomu klukovi vždycky do úsměvu. Nenechám si to prostě líbit,“ říká Tomáš a dodává, že v Čechách musí vyrůst nová gene-

race a dokázat bílým, že jsme „prostě dobří“. Anton Lukáč dokázal ve své době, několik let před sametovou revolucí, velkou věc. „Založil jsem tehdy fotbalovou romskou jedenáctku,“ chlubí se hrdě. „Vybral jsem si asi pětadvacet kladenských kluků a začal jsem je trénovat. Hrál se tehdy hodně romských turnajů a my jsme se po pár zápasech stali těmi nejlepšími. Udělal jsem z nich fotbalisty a všichni se nás báli,“ směje se. Jejich úspěch tkvěl podle jeho slov v jediném. „Byl jsem tvrdý trenér. Kluci nesměli kouřit, museli chodit včas. Když to nedodrželi, prostě letěli.“ A jak bude fotbalová kariéra rodiny Lukáčů pokračovat? „Doufám, že slibně,“ směje se táta a jeho syn Tomáš hned pokřikuje: „Až se vyučím zedníkem, chtěl bych odjet do Anglie za kamarádem. Lidi tam jsou tolerantnější a myslím, že bych měl i šanci uchytit se tam jako profesionální fotbalista.“ A jeho otec musí jenom souhlasit. „Ten kluk na to má, je prostě po mně.“ ■

Vánoce se blíží

Jak se těšíme na Vánoce? Co pro nás znamenají?

Co se nám na nich nejvíce líbí? Zeptali jsme se na to nejen studentů a žáků základních a středních škol.

Denisa Demeterová, 17 let, SOU, obor cukrář, Praha

Vánoce jsou pro mě oslavení Ježíše Krista. S rodinou se na Štědrý den vždy před večerí pomodlíme. Na Vánocích si nejvíc vážím té pohody, kterou každoročně prožíváme, a taky toho, že nemusím do školy.

Tomáš Demeter, 16 let, Základní škola Grafická, Praha

O Vánocích nějaké zvláštní zvyky naše rodina nemá. Na Štědrý večer vaříme akorát nějaká romská jídla, jako jsou například pirohy, mačanka nebo holubki. Na Vánoce se zvlášť ani moc netěším. Spíš se nemůžu dočkat Silvestra, až půjdeme s partou na zábavu.

Otakar Šuffner, 16 let, Gymnázium Elišky Krásnohorské

Vánoce jsou pro mě znakem rodinných oslav, pohody a dáreků. Je pravda, že dárky většinou radši dostávám, ale když se mi povede něco opravdu hezkého koupit, tak mi to také dělá radost.

Tereza Langerová, 16 let, Gymnázium Elišky Krásnohorské

Na Vánocích mám nejraději to, že jsme s rodinou pospolu. Užívám si rodinné pohody a klidu. Taky se těším na kapra, kterého každoročně kupujeme. Já ho ale nejím. Romantické je, když o Vánocích sněží. To je o to atmosféra lepší.

Zeptali jsme se Mgr. Ivety Pape, pedagožky z o. p. s. Nová škola Praha

**Jak si vzpomínáte na Vánoce, když jste byla ještě malá?
Jak si myslíte, že dnešní mladí slaví tyto svátky?**

Při vzpomínkách na Vánoce mého dětství se mi vybaví vánoční atmosféra plná vůně ořechů, vanilk a rumové příchutě. A ještě sněh. Tuny sněhu. Dětství jsem prožila na vesnici, kde byl sněh od půlky listopadu až do dubna. Moji rodiče se nikdy neptali, jaké dárky si přeji. Dostávala jsem věci praktické (oblečení) a k tomu knížku. Já jsem se netěšila na Vánoce kvůli dárkům, ale pro jejich krásnou atmosféru a vůni.

Kdybyste se zeptali mladých lidí, proč se slaví Vánoce, asi by většina odpověděla, že proto, aby si lidé mohli dát dárky. Není se čemu divit. Už od listopadu nám média masírují mozky tím, co všechno si můžeme koupit na splátky, čím vším uděláme radost našim dětem, rodičům, drahým polovičkám. Dnes jsou Vánoce hlavně

byznys. A to mi strašně vadí. Málokdo z dnešních mladých umí převyprávět biblický příběh, bez kterého by Vánoce nebyly. Vím ale, že jsou i tací mladí, kteří chodí na půlnoční, zpívají vánoční koledy a udržují tradice, které k těmto svátkům patří.

Přeji všem vašim čtenářům krásné a ničím nerušené Vánoce a v roce 2006 hodně štěstí, zdraví a lásky.

**Mgr.
Iveta Pape**

Co si myslím já?

Nebudu začínat tím, jak jsou Vánoce bezva a jak moc se na ně těším. Vždyť to je přece jasné. Je to jedno z mála období, kdy jsme na sebe všichni hodní, milí a laskaví, odpouštíme si. Škoda že tomu tak není vícekrát během celého kalendářního roku než jen o Vánocích... Já mám především rád období adventu. Advent pochází z latinského slova adventus neboli příchod, a jak všichni dobře víte, trvá čtyři neděle před Štědrým dnem. Každoročně doma zapalujeme neděli co neděli na adventním věnci svíčku. Jedná se o období tajemné, období očekávání a zamyšlení se nad sebou. Hlavně je to však doba klidu a přípravy na vánoční svátky. Často ale i já podléhávám okolí, svým kamarádům, známým i členům rodiny a místo klidného očekávání příchodu Vánoc se hnu do nakupování dárků v přeplněných supermarketech s cenami, nad kterými jen kroutím hlavou. A určitě nejen já. Někdy mám fakt pocit, že Vánoce jsou snad jen o dárkách pod stromeček a ne o tom, o čem by

měly být. Co myslíte? Je potřeba, abychom se pořád za něčím honili, věčně nestihali, co stihnout chceme, a nadávali nad hroznými cenami v obchodech? Já myslím, že nám to nestojí za to a že v každém případě spočívá pravé kouzlo nejkrásnějších svátků v roce v něčem jiném. Nechám to na zvážení každého z vás.

Jako malý jsem Vánoce zbožňoval a na Štědrý večer jsem vždy netrpělivě čekal pro mě nekonečnou dobu, až ten zvonek konečně zazvoní a já se vrhnu na tu kopy dárků a vykřiknu: „Jo, už je tady Ježíšek!“ Všem proto přeji, aby nám toho hodně nadělil pod stromeček, ale více do našich srdíček. Hezký nový rok 2006!

**Tomáš
Bystrý**

EU Equal – podpora zaměstnávání Romů v Praze

Podpora Romů v Praze

„Cílem tohoto programu je zvýšit zaměstnanost českých Romů a možnosti jejich uplatnění na trhu práce. Úkolem těch, kteří se na tomto projektu podílejí, je propojit jednotlivé dílčí části ve fungující celek tak, aby se výsledný model mohl dále použít nejen v Praze, ale v celé ČR, případně v dalších evropských zemích,“ uvedla Jarмила Balážová, předsedkyně občanského sdružení Romea. Do „Podpory Romů v Praze“ jsou zapojeni národní partneři, kteří již mají zkušenosti s realizací pracovních a vzdělávacích programů. Jelikož tyto projekty jsou omezeny nejen finančně ale i časově, nepodařilo se zatím vytvořit komplexní a funkční model s dlouhodobým trváním. Častěji docházelo k rozdrobení struktury daných aktivit, které se problémem zabývaly, ale navzájem nebyly propojeny. Program rozvojového partnerství „Podpora Romů v Praze“ si dává za cíl tuto situaci změnit.

Internetová burza práce pro romské uchazeče o zaměstnání

Cílem této aktivity je vytvořit co nejširší databázi nabídky volných pracovních míst v Praze a v jejím nejbližším okolí včetně nabídky rekvalifikačních kursů, školení, stáží a stipendií pro studenty. Naším zájmem je vytvoření sekce, kde by si i jednotliví uchazeči o zaměstnání mohli podávat při hledání práce své inzeráty. Rádi bychom propojili internetovou burzu s vládám (úřady práce, městské části) i komerčním sektorem (soukromé firmy) tak, aby fungovala principem poptávka/nabídka.

Helena Dluhošová

Internetové centrum

Myšlenka na vznik bezplatného internetového centra je přímo propojena s předchozí aktivitou internetové burzy práce. Složitá situace nezaměstnaných Romů a zatím nedostatečná pomoc ze strany vládních úředníků vedla k nápadu zřídit internetové centrum s odbornou asistencí. Zájemci o zaměstnání a studenti, kteří nemají přístup k internetu, budou moci navštěvovat centrum v určené hodiny a školený personál jim pomůže při napsání životopisu a nabídne konkrétní pomoc. Zaměstnanci budou rovněž informováni o aktuální nabídce na internetové burze práce a budou schopni nabídnout vhodné řešení pro každého jednotlivce.

Školení a zaměstnávání terénních zprostředkovatelů práce

Školení vybraných romských uchazečů budou realizována v internetovém centru. Úkolem těchto pracovníků bude aktivní pomoc jednotlivcům při hledání zaměstnání přímo v terénu. Důležitá je spolupráce s vládám, komerčním i neziskovým sektorem tak, aby se vytvořil praktický systém navazující na internetovou burzu práce a internetové centrum. Výsledkem činnosti terénních zprostředkovatelů práce nebude jen pomoc při zaměstnávání Romů. Zprostředkovatelé si budou některá zaměstnání sami testovat, aby zjistili, jak často dochází k diskriminaci romských uchazečů o zaměstnání. Následná medializace jednotlivých kauz povede ke zvýšenému tlaku na zaměstnavatele, kteří nepostupovali korektně, a k osvětě veřejnosti o současné situaci.

Školení a zaměstnávání mladých romských novinářů a zájemců o práci v mediální oblasti

Cílem tohoto projektu je vyškolit mladé novináře a zájemce o práci v mediální oblasti, kteří budou schopni spolupracovat se všemi médii, nejen s romskými. Oblast médií patří zatím k nejvíce nedostupným pro Romy. Přitom právě novináři mohou ovlivnit pohled na příslušníky menšin nejvíce a ve srovnání s jinými obory podstatně nejrychleji a nejmasověji. Tato část projektu umožní mladým Romům důkladně se připravit na práci v mediální oblasti, získat teoretické a praktické znalosti v oboru, podílet se na vydávání romského měsíčníku, připravit romského informačního servisu a připravit se například i na práci v neziskových organizacích.

PC kursy

Kursy budou provozovány v prostorách internetového centra. Účastníky se mohou stát nejen studenti středních a vysokých škol, ale také všichni, kdo jsou momentálně bez zaměstnání a rádi by si zvýšili kvalifikaci.

Pro aktuální informace o začátku jednotlivých aktivit sledujte www.romea.cz

Na snímku zleva Jelena Silajdžić, Carlos Nobre a Jorge Filipe de Gouveia Monteiro

Triny

to jsou trny emocí

V populární hudbě mají tria důležitou roli. Trojka je symbolem stability, v triu se protnou osobnosti a hlasy tak, že spolu znamenají víc, než kdyby zněl každý vokál zvlášť.

Autor
Vladimír Vlasák

Česká populární hudba měla jedno slavné trio Golden Kids, ve kterém se sešli Marta Kubišová, Václav Neckář a Helena Vondráčková. Zpívali spolu koncem šedesátých let a mohli prorazit i v Evropě, nebyť smutně známé okupace bývalého Československa. Skupina Triny nedělá tak prvoplánový pop jako Golden Kids, ale podobně jako památná Zlatá kůzlata je symbolem své doby. Otevírají se hranice a publikum je zvědavé na muziku, která má etnické kořeny. Triny jsou autentické. Navíc lze podle druhého alba Aven odhadnout, že Iveta Kováčová, Jana Procházková a Dagmar Podkonická by mohly zpívat na zahraničních pódii. „S Triny se dá hrát kdekoli, v Africe i v Americe. Je to hudba, ve které zní blues, gospel, rock, folk, česká hudba, maďarská, černošská. Můžete jim věřit,“ řekl producent jejich první desky Ivan Král. Měl správný čich. Všechny tři dámy, Iveta-Kalo Muj neboli černá huba, Dagmar-Parno Tiral čili bílej tvaroh a Jana-Guli Čhaj, jinak také sladká holčička,

mají zkušenosti se zpíváním v muzikálech. V květnu 2000 Triny vystoupily poprvé veřejně a krátce nato nahrály zmíněné první album. Druhá deska potvrzuje kvality této mimořádné skupiny. Především ukazuje, že romská hudba může být životodárným pramenem pro celou pop music. Podobně jako blues je jedním ze zdrojů rocku

i popu. Iveta Kováčová, hlasatelka České televize, rozepsala vokální aranžmá na motivy romských písní. Vokální výkony tria „kryjí“ hudebníci, kteří tvoří další trio. Kytaristu Josefa Štěpánka doplňuje bubeník Camilo Caller a baskytarista Jan Lstibůrek, ve studiu se ještě přidali trumpetista Oskar Török nebo hráčka na klávesy Beata Hlavenková.

Desky by si rozhodně měli všimnout posluchači, kteří mají rádi muziku Zuzany Navarové, zvláště její album Barvy všecky. Ze čtrnácti písní tria Triny dýchá stejná svobodomyslnost, láska k hudbě a bezprostřednost. Začíná to od první písně Imar avel (Už jde), ve které měkce buší rytmy a kytara maluje čarovné ornamenty. Me čak kerava (Jen do tebe dělám) je milostná balada, hlasy se rozplétají v sametových i ostřejí frázovaných linkách, aby se spojily v jeden refrénový proud, do kterého jazzově „buší“ piano. Skvostná píseň má lidově přímou i umělecky rozkošatělou formu, která charakterizuje celou desku.

Skladba Džav kere (Jdu domů) má podobnou energii jako španělské

flamenco. Nevytváří na posluchače tlak, ale z té jemnosti prýští spousta emocí. Nejde o to, řvát na plné pecky, ale vystřelovat malé šipky svůdnosti, touhy, radosti nebo žalu, které člověka zasáhnou přesně do srdce. V písni Andri di špitata k tomu stačí kytara, trubka a samozřejmě tři hlasy. K nejpůsobnějším písním patří hříčka Motoris (Auto): dívky se těší, že auto je zaveze za jejich mládenci. Čtyřminutová skladba Perel brišin (Padá déšť) by se dala nazvat romským soulem. Uchvacuje bolestnou melodií i pomalým, sugestivním rytmem, který vytváří posmutnělou náladu špatného počasí, což je přirovnání pro rozbitý milostný vztah. Citlivé souznění romských melodií a rytmů s latinskou muzikou či jazzem pokračuje v pomalé skladbě Kali (Černá) nebo ve skočnějším songu Adadžives (Dnes). Nejen pro hudebního labužníka Triny vystříhly píseň Kana somas (Když jsem byla), která člověka zanechá hodně na jeh společně s houslemi Pavla Fišara. Nařikavá balada Šero mange posardom (Bodl jsem se do hlavy) s exceletními vokálními výkony připomíná malé drama, doslova posluchače přibije na židli. Co píseň, to jiný příběh a nové hudební dobrodružství. Deska zdánlivě křehká patří k zážitkům tohoto roku, a kdyby to šlo, Triny bych okamžitě nominoval na Grammy. ■

Autor
Jarmila Balážová
Andre romahi chib
thoda
Rena Horvátová
ilustrace
Jana Šedivcová

Babička, dědeček a Julka

**E baba,
O papus
u e Julka**

Julka: Dědo, máš rád

Vánoce?
Děda: Ano, Julinko,
a moc! Máme stromeč-
ček, všichni se sejdemo.
Ježíšek přinese dárky.

E Julka: Papu, rado
dikhes e karačoňa:
O papus: He, Julinko,
u sar! Hin amen kaštoro,
savore pes sožas.
O Jezuskus amenge
anela dihipena.

Julka: A babi, jak
pozná Ježíšek, že má
přinést dárek na tuto
adresu?

Babička: Vždyť mu
přece každý rok píšeš
a on pozná, odkud.

E Julka: U baba, sar
prindžarel o Jezuskus,
hoj kade bešas, hoj
amenge khere anel dihi-
pena?

E Baba: Sem leske
sako berš irines u koles-
tar prindžarel, kaj bešes.

Julka: A co si přejete
pod stromečkem najít vy?
Oba: Rádi bychom foto-
aparát. Viš, všechno
bychom si vyfotili. A ty?
Julka: Já? Já si přiju
obrovskou panenku
a dětský počítač. A hlav-
ně šťastné a veselé Váno-
ce s vámi všemi!

E Julka: U so kamen tel
o stromikos the arakhel
tumen duj džene?

So dujdzene: Amen bi
rado chudlan fotoapara-
tos. Džanes, savoro bi
peske fotindam avri.
U tu?

E Julka: Me? Me tel
o stromikos kamav the
arakhel bar naninka
u čhavorikano kompju-
ros. U bachtaľi u lošali
karačoňa savore tumen-
ca.

Autor **Jana Šedivcová**

Příběh Romů v brněnském muzeu

Dne 1. 12. 2005 byla otevřena první stálá expozice v České republice týkající se života Romů. V moravské metropoli, v brněnském Muzeu romské kultury, se pro veřejnost otevřely první tři sály ze šesti plánovaných.

Myšlenka na stálou expozici se zrodila před mnoha lety, avšak vzhledem k dřívějšímu statutu muzea jako nevládní neziskové organizace, a tedy z toho plynoucího finančního omezení nebylo možno expozici postavit.

Teprve letos, v roce 2005, se Muzeum romské kultury transformovalo do státní příspěvkové organizace Ministerstva kultury ČR a vize expozice se stala realitou.

Muzeum bohužel však doposud nemůže čerpat státní finance, přesto se plánu nevzdalo.

Výstavbu stávající části financovalo z grantu od nizozemské vlády, který muzeum získalo díky dlouholeté spolupráci s nadačním domem Anna Frank House z Amsterdamu. A tak zástupce amsterdamského nadačního domu (Anna Frank House) pan Hans Westra spolu s ředitelkou muzea PhDr. Janou Horvátovou zahájili prosincovou vernisáž. Vernisáž byla přístupna nejen zvaným hostům romských i neromských organizací včetně zástupců úřadu vlády, ale i všem občanům. Zvláště milá byla přítomnost romských dětí, které znají muzeum jako

místo, kam docházejí na různé odpolední aktivity.

O příjemnou atmosféru se přičinila náhodská hudební skupina Čilagos. Program večer pokračoval na scéně brněnského Hadivadla. Přeplněné hlediště bylo nadšené inscenací pohádky PARAMISA – Chytrý hloupý Rom v provedení souboru Divadla Líšeň.

„Nyní otevřené sály mapují etapu 1945 – současnost, a jsou to tedy ty poslední sály chystané expozice. Až otevřeme všech šest sálů stálé expozice, bude Příběh Romů povýřován celý, tedy od Indie přes středověk a novověk až po dnešek,“ těší se ředitelka muzea PhDr. Jana Horvátová. ■

Studenti romistiky chtějí vydat knihu o romských osobnostech

Získat prostředky na knihu o významných romských osobnostech je hlavním cílem pořadatelů dvou koncertů romských kapel v pražském klubu Roxy. Vystoupili na něm hudebníci, kteří si přišli také připomenout osobnost nedávno zesnulé zakladatelky české romistiky Mileny Hübschmannové. Koncerty uspořádali její studenti z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. „Tuhle písničku měla Milena nejradši,“ řekl publiku v jen zčásti zaplněném sále první účinkující, romský kytarista a zpěvák Ján „Áčo“ Slepčík, jehož doprovodil nevidomý akordeonista Mário Bihári, bývalý spoluhráč loni zesnulé Zuzany Navarové. Bihári rovněž studuje romistiku, Hübs-

chmannová byla jeho učitelkou. Vystoupily také kapely Čilagos a Bengas, Irena a Vojtěch Havlovi a Vojta Fabián a Vojta Lavička s kapelou Do Konce.

„Důležité pro nás je, kolik přijde návštěvníků,“ sdělil pořadatel koncertů Tomáš Habart. Se svými kolegy hodlá dokončit projekt Bare Roma (Významní Romové), jež předloni Hübschmannová zahájila, a potřebuje na něj získat peníze. Jejich cílem je vydat knihu, jež by Romům i většinové společnosti přiblížila významné romské osobnosti. „Publikace by proto měla být dvojazyčná – v češtině a romštině,“ vysvětlil Habart. Distribuovat by ji chtěl také ve školách. ■

Zveme vás

Výstava Roma Rising se přestěhovala do Ústí nad Labem

Portréty romských osobností z České republiky, které nafotil známý americký fotograf Chad Evans Wyatt, se po pražské výstavě v Letohrádku Královny Anny přesouvají do Ústí nad Labem. V Muzeu města Ústí nad Labem budou moci návštěvníci zhlédnout portréty téměř padesáti Romů, kteří svými osudy statečně čelí zakořeněným stereotypům. Výstava v severočeském městě, které se samo hojně potýká s řešením romské problematiky, potrvá od 22. 11. do 28. 1. 2006.

Romano vođi
prosinec 2005

Chanov je můj domov

Petr Cina pochází z Chanova. Na romském sídlišti nedaleko Mostu, kam bylo ještě za komunismu sestěhováno romské obyvatelstvo ze širokého okolí, strávil své dětství. Po několik letech se tam opět vrátil a začal pracovat jako kulturní referent pro místní romské děti. Práci s dětmi miluje nadevše, stejně jako zpěv, který se prolíná celým jeho životem.

Život a práce v Chanově

„Žil jsem tady jako malý kluk, vyrůstal jsem v Chanově do svých jedenácti let. Naši se potom rozvedli a já s maminkou jsme se přestěhovali do Mostu,“ začal naše povídání dvaatřicetiletý Petr. Do svých devětadvaceti bydlel v Mostu, poté se ale rozhodl vrátit se. A důvod? „Byl jsem psychicky totálně na dně a chtěl sem být mezi svými lidmi.“

Petr vychodil pouze základní školu. Přesto neváhal, a když dostal nabídku pracovat mezi chanovskými dětmi, práci ihned přijal. „Hledali tady někoho, kdo by vedl hudební soubor. Já už jsem s místními kdysi na hudebním poli spolupracoval, tak jsme se dohodli a asi před deseti měsíci jsem nastoupil,“ vypráví kulturní referent. „Moc mě baví pracovat s dětmi, hlavně s těmi v předškolním klubu Klubíčko. V něm se připravují malé děti k úspěšnému vstupu do školy. Učíme se čísla,

barvičky. Malujeme, zpíváme a tancujeme. Když vidím, že to těm dětem jde a že se skutečně něco naučily, hřeje mě to u srdíčka. Ten pocit, že jsem je dokázal něco naučit, něco jim vštípit do hlaviček,“ svěříje se.

Hudba je můj život

Práci s dětmi Petr miluje, jeho největší životní láskou však zůstává hudba. „Muzika pro mě znamená nejvíc, hudba je můj život,“ směje se Petr, který zpívá od malička. „Moje maminka je ukrajinská Romka. Zpívala s cimbálovou muzikou, je úžasná zpěvačka. Mám tedy předky v daleké ruské zemi a je to znát. Miluji jejich hudbu. Nikdy jsem tam ale bohužel nebyl,“ vypráví Petr se zaujetím a dodává, že miluje hudbu nejen ukrajinskou, ale také polskou nebo balkánskou. „Rád si ale poslechnu také třeba Anetku Langerovou – to je skvělá zpěvačka. Mám rád také Helenku Vondráč-

kovou, a když zazpívá, já půjdu dál, připadám si, jako by zpívala o mně,“ pokračuje. Ve škole prý nebyl moc dobrým žákem, zato však ji již od útlého dětství reprezentoval v hudebních soutěžích. Ihned po základní škole začal pracovat. „Mohl jsem se jít učit na zedníka nebo truhláře, ale já jsem měl prostě vždycky radši hudbu než maltu,“ směje se Petr. V patnácti letech odjel do Chebu za kamarádem a začal zpívat v místní kapele. Později ještě zpíval v romské kapele Rokycany.

Psychicky jsem se totálně složil

Petr nepatří mezi ty, kterým by dal život do vínku jen to dobré. Nejen že mu zemřel tatínek a nejbližší kamarád, zažil však také posměch a okusil i tvrdé rány osudu. „V jedenácti se naši rozvedli, táta byl alkoholik a skončil nakonec ve vězení. Dnes už je ale mrtvý,“ vzpomíná. Maminka se poté znovu vdala a náhle měl nového tatínka. „Byl jako můj vlastní, ale bohužel nás taky opustil. To byl člověk, který mi, ač cizí, podal pomocnou ruku a choval se ke mně jako k vlastnímu. On mě učil ne jak žít, ale jak přežít. A jak přežít? Když uvidíš, že chce někdo útočit, otoč se a odejdi. Usměj se. Nebuď zvířetem, ale člověkem. Neponižuj

se, nepovyšuj se. Dělej to, co cítíš,“ říká posmutněle Petr a dodává, že za tato slova skutečně děkuje a snaží se podle nich řídit.

„Než jsem přišel zpátky do Chanova, byl jsem úplně na dně. Ztratil jsem se. Někdo mě chytil za ruku a odvedl do tmavého lesa, posadil mě na kámen a nechal mě tam. Měl jsem hrozný strach,“ vypráví Petr Cina o jednom z nejhorších zážitků, které v životě prožil. Na peronu Mosteckého nádraží ho totiž brutálně napadli skinheadi. „Stál jsem na nádraží se svou kamarádkou Romkou, která byla v osmém měsíci těhotenství. Najednou se opodál objevila partička skinů. Měli jsme hrozný strach. Utíkej, řekl jsem kamarádce, uteč a schovej se,“ říká smutně Petr. Kamarádka ale daleko neutekla. Schovala se opodál a musela se dívat, jak si mě podávali,“ vypráví o svém napadení. „Já jsem zůstal, kde jsem byl, a útoku jsem se prostě ubránil nedokázal. Krom toho, že mě jejich útok poznamenal na celý život a nikdy na to nezapomenu, nemůžu mít taky už nikdy děti.“ A snad proto si Petr s dětmi tak rozumí. „Všechno ve mně tehdy zhaslo a ztratil jsem smysl života. Ty děti mi ho zase vrátili, a když vidím, že jsem pro ně potřebný, nacházím zase smysl žít.“ ■

Karl Stojka (1930–2003)

Romská rodina Stojkových, pocházející ze skupiny tzv. Lovarů (skupina obchodníků s koňmi, olašští Romové), je v současnosti asi nejznámější romskou rodinou v Rakousku. Mezi jejími členy jsou výtvarníci (Karl Stojka), spisovatelé (jeho sestra Ceija) i hudebníci (syn Karl Ratzer a synovec Harri).

Karl Stojka se narodil 20. 4. 1931 ve vesnici Wampersdorf v Burgenlandu ve východním Rakousku. Byl čtvrtým z celkem šesti sourozenců. Rodina společně kočovala po trzích a obchodovala, především s koňmi. Matka se jmenovala Sidi, byla negramotná, ale podle vzpomínek velmi silná žena dodržující tradice rodu. Otec se jmenoval Wakar Horvath (nar. 1909) a podle vzpomínek patřil mezi moderně uvažující Romy. Již v mládí se naučil číst a psát. Vždy chodil perfektně oblečen do anglických šatů. Hlavním zaměstnáním otce byl obchod s koňmi, který provozoval na celém území Rakouska.

Do života rodiny zasáhl osudovým způsobem nacisté. Když došlo 13. 3. 1938 k obsazení Rakouska nacisty, pobývala rodina Stojkových právě ve svém zimním tábořišti ve Vídni. Téměř okamžitě jim bylo nařizeno usadit se. Znamenalo to odstěhovat se do dřevěného baráčku. Karl Stojka vzpomíná na to, že se mezi zdmi necítil bezpečně, že se mu stýskalo po životě v kočovném voze. Otec a nejstarší sestra nastoupili do práce jako dělníci v továrně. Otec byl ale v roce 1941 zatčen a odvezen nejprve do koncentračního tábora Dachau a později do Mauthausenu. Rodině došla jen zpráva o jeho smrti. Jedna ze starších sester, Kathi, byla spolu s částí příbuzných od roku 1942 internována v tzv. cikánském táboře v Lackenbachu (tábor měl podobný charakter jako Lety u Písku nebo Hodonín u Kunštátu).

Po násilném usazení začal Karl Stojka navštěvovat spolu se sestrou Ceijou školu. Na jaře 1943 přišli pro oba sourozence do školy příslušníci SS a spolu s celou rodinou byli nejprve odvezeni do vězení v Rossauer Lände a odtud zařazeni do transportu, jehož cílovou stanicí byl koncentrační tábor Auschwitz II-Birkenau.

Po věznění v koncentračních tá-

borech Auschwitz II-Birkenau, Buchenwald a Flossenbürg byli Karl Stojka a jeho bratr Mongo osvobozeni 24. 4. 1945 americkou armádou. Jejich sestra Ceija přežila věznění v Auschwitz II.-Birkenau a v Ravensbrücku. Po návratu do Rakouska se Ceija rozhodla dokončit školní docházku. Z celé početné rodiny zbyli po válce pouze tři sourozenci.

Po skončení války se začali žít jako obchodníci s šaty a koberci. Dále pokračovali v cestách po Rakousku, kde navštěvovali trhy, ale koně vyměnili za auta. Stali se z nich poměrně úspěšní obchodníci.

Umělecké nadání se jako první projevilo u jejich dětí. Karl Ratzer Stojka (syn K. Stojky) spolu s bratrancem Harri Stojkou (syn Monga Stojky) se stali uznávanými jazzovými muzikanty. Sám Karl Stojka začal v polovině 80. let 20. století malovat. Jeho sestra Ceija vydala v roce 1988 autobiografii (Wir leben

im Verborgenen). Jednalo se o první vzpomínku rakouské Romky na období holocaustu. Karl Stojka své vzpomínky publikoval v roce 1994 (Auf der ganzen Welt zu Hause) a jeho bratr Mongo v roce 2000 (Papierene Kinder). Kromě literatury resp. vzpomínek se Karl Stojka věnoval malování obrazů, na nichž především vzpomínal na nacistickou perzekuci. Výstavy s jeho obrazy objely doslova celý svět (byly vystavovány v USA, a dokonce v Japonsku). Dalším uměleckým počinem se pro všechny tři sourozence stalo natočení a prezentace tradiční hudby a zpěvu tzv. olašských Romů (Lovarů). Karl Stojka byl za své dílo oceněn nejprve Muzeem holocaustu ve Washingtonu (USA) v roce 1992, později, v roce 1999, obdržel ve Vídni čestný titul profesor. Karl Stojka zemřel 9. 4. 2003 po dlouhé a těžké nemoci. ■

POUŽITÉ ZDROJE

www.romani.uni-graz.at/rombase
www.holocaust-trc.org
www.stiftung-denkmal.de

Slavnostní vyhlášení literární a výtvarné soutěže pro děti

Je čtvrtek 8. prosince ráno, začínám mít trochu trému, ale zas na druhou stranu mám radost, že nemusím do školy. Mám totiž již podruhé moderovat slavnostní vyhlášení literární a výtvarné soutěže pro děti, kterou organizuje naše sdružení Romea.

I přes menší trému a obavy, jak to vše dopadne, se těším. Přesně před osmi měsíci, 8. dubna na Mezinárodní den Romů, jsme tutéž akci úspěšně pořádali v jednom ze sálů Senátu ČR.

Zúčastnili se jí žáci ze šedesáti zvláštních, základních a středních škol. Do naší redakce přišlo více než dvě stě příspěvků, z nichž jsme onoho slavnostního dne ocenili devět literárních a osm výtvarných. Nad soutěží převzal záštitu senátor Martin Mejstřík. Zahrál Vojta Lavička, známý romský houslista, a na kytaru ho doprovázel Vladimír Demeter.

Jako dárek pro soutěžící a návštěvníky jsme promítali ukázky z romského večerníku Mire bala kale hin (Moje vlasy černé jsou), který více než před rokem odvysílala Česká televize. Dárkem pro mě bylo krátké, nečekané a improvizované taneční vystoupení jednoho z nejmladších vítězů literární soutěže, čtrnáctiletého Ládi Dzurka, který nám předvedl základy breaku. Dnes vám nabízíme jeho příběh

o mamince, která mu zemřela, o adoptivních romských rodičích, kteří jsou pro něj vším, a také o break-dance. Na to dubnové odpoledne vzpomínám určitě nejen já hrozně rád...

Chcete-li se zúčastnit dalšího ročníku, měli byste vědět, že soutěž byla vyhlášena v rámci spuštění internetového vzdě-

lávacího serveru o Romech www.skola.romea.cz určeného pro školy, žáky, pedagogy a pedagogické asistenty. Vzdělávací cyklus byl oficiálně spuštěn 17. 10. 2004 a během několika měsíců se jeho denní návštěvnost vyšplhala asi na padesát lidí. Naleznete na něm informace o významných romských sportovcích, hudebnících a dalších umělcích, máte také možnost seznámit se s romskou historií či literaturou. A možná vás zaujme minikurs romštiny nebo komiks o drogách.

Vzdělávací cyklus se snaží navázat spolupráci mezi mladými čtenáři a sdružením. Pakliže vás baví psaní a nemáte možnost se někde prezentovat, nabízí se vám jedinečná příležitost poslat nám své zážitky, a samozřejmě nás také zajímá, co vás trápí. Neuvěřitelně oceníme, když nám napíšete náměty a připomínky ke zlepšení budto webu, nebo k časopisu Romano vodi. Zkrátka, chceme dopisovatele! Několik šikovných už máme. V následujících řádcích vám některé z nich představíme. Takže nezapomeňte: pište, využijte té možnosti, aby vaše názory četli i ostatní. Mějte se hezky a doufáme, že se vám příloha bude líbit a nakopne vás k tomu, abyste se realizovali! Usilujte o to! Čau!

Tomáš Bystrý

M. Bartulíková, ZŠ Roztoky

Stránky se mi líbí, ale hned v hodině informatiky je nabídnu ke zhodnocení žákům. Rádi se zapojíme jako novináři-záčátečníci pro vaše stránky. Já osobně na stránkách postrádám zaměření na vzdělávání a na akce kulturní, ale i třeba sportovní.

Hanka Jandová, ZŠ O. Březiny v Jaroměřicích

Do vaší soutěže určitě jdu. Ceny jsou super a loni se nám to velice líbilo. Držím palečky, ať to dobře dopadne. Přeji také krásný den a sluníčko. Zpívám a tancuji, do své duše sluníčko si maluji.

Ivana Justová, ředitelka ZŠ a MŠ Hostín

Jsmo malotřídni škola spojená s mateřskou školou. Ve škole jsou dvě děti romského původu. Máme zájem o odběr romského časopisu. Myslím, že bychom ho využili i k rozšíření kulturního povědomí romské rodiny.

Zdenka Mašková, Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Středisko služeb školám, Příbram

Rádi bychom využili vaší nabídky k zaslání časopisu Romano vodi zdarma. Jsme organizace zabývající se dalším vzděláváním učitelů a provozujeme multikulturní knihovnu. Časopis bychom využili pro ni a o možnosti pro učitele a jejich žáky vypůjčit si jej zdarma bychom informovali prostřednictvím našich zpravodajů pro školy a našeho webu.

Na této straně vám nabízíme tři z vítězných a oceněných povídek a příběhů prvního ročníku literární a výtvarné soutěže, která proběhla 8. dubna na Mezinárodní den Romů. Všechny ostatní literární příspěvky i ty, které nám byly zaslány pro druhý ročník soutěže, jež měla uzávěrku 24. listopadu, naleznete na internetové adrese www.skola.romea.cz.

Ukázky z prací loňského ročníku soutěže

Dušan Barták, Zvláštní škola Bučovice

Romy vidím takové, jací jsou. Jsou mezi nimi lidé dobří i špatní. Umějí krásně tančit. Znáám mnoho nádherných cikánských písniček. Romské holky jsou hezčí než naše bílé. Jsou temperamentnější, výraznější a mají krásné bílé zuby. Prostě Romky mají v sobě nějaké kouzlo. Znáám lidi, kteří se Romů bojí. Snad je to i tím, že většinou Romové chodí ve skupinkách, hloučcích. Jen málokdy potkám Roma samotného. Spousta Romů v mém okolí chce pracovat, ale těžko si práci hledají. Raději přijmou firmy bílé lidi než Roma.

Myslím si, že Romové mají mnohem lepší hudební sluch. Je to dáno genetickými prvky, které si nesou z generace na generaci. Romské písně patří mezi nejhezčí a tanec je originální. Je to jiná kultura, kterou nám představují. I když člověk nerozumí jejich řeči, rytmus ho chytí za srdce. Ve škole mám tři kamarády Romy. Také mají různé nálady, ale v jádru jsou dobří a navzájem si pomáháme. Jeden je výborný muzikant, druhý pěkně zpívá a ten třetí zase krásně kreslí.

Libí se mi jedna Romka. Je to báječná holka, půvabná, se smyslem pro srandu. Má krásný úsměv. Když se směje, létají jí z očí jiskřičky – hotový ohňostroj. Když se rozzlobí, pohledem vraždí. To pak mám z ní respekt i já. A právě takoví Romové jsou.

František Makula, Zvláštní škola Bučovice

Někteří Romové jsou bohatí, někteří chudí.

Někteří jsou čisti a chodí pěkně oblekáni, někteří jsou špinaví a otrhaní.

Patřím také mezi Romy. Rád pomáhám těm chudým. Jednou jsem se setkal s chudým Romem a ten se mě zeptal, jestli nemám nějaké drobné.

Dal jsem mu 20 korun, ať mi Bůh pomáhá až do smrti.

Někteří Romové jsou zlí, někteří hodní. Ti hodní mají srdce, zatímco ti zlí jen kradou. Bílí lidé nemají Romy rádi. Romové se sdružují, navštěvují. Rádi bývají všichni pohromadě. Hodně se tančí a hraje. Já sám hraji na kytaru, varhany i na bubny. Také zpívám. Když to rozbalím doma nebo ve škole, je to pěkná mela. To už zpívají všichni, i paní učitelka. Vůbec nevádí, že neumí po našem. Mám rád lidi kamarádské, takové, kteří nejsou lakomí a navzájem si pomáhají. Nemám rád agresivitu.

Ladislav Dzurko, 14 let, Speciální škola, Děčín 1

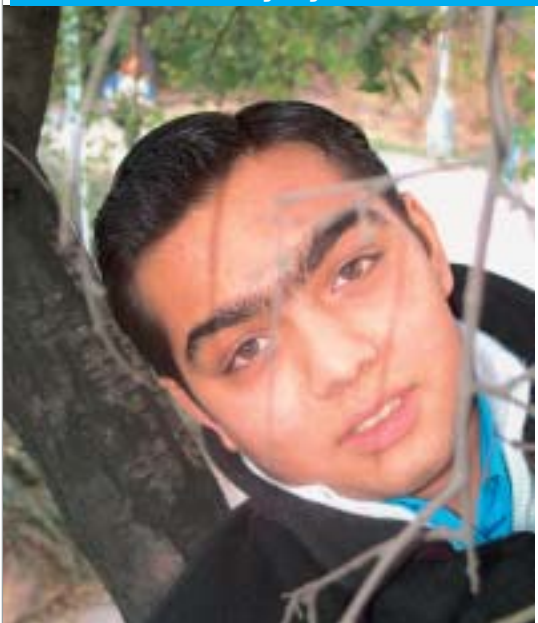
Jmenuji se Láda Dzurko a jsem Rom. Takže začnu mými kamarády. Víte, než jsem začal chodit do školy, tak jsem byl docela hodné dítě, ale zas tak moc hodné ne. Tak jsem někdy zlobil a strašně jsem vyváděl a neposlouchal. Když jsem povyrostl, tak se to trochu vše změnilo, no neříkám že úplně, ale v něčem určitě ano. Mám pár kamarádů, kteří byli v minulosti taky dost do větru a taky se díky mně, kamarádství a kroužku „brejku“ změnili. Musí se tam kromě docházky dodržovat určitá pravidla, například trochu lepší známky ve škole, nebýt agresivní, nekouřit, nefetovat, pravidelně docházet na tréninky. Tohle dost

kluků nevydrží a tak tam zůstanou jen ti, co o to mají doopravdy zájem.

Mají rádi sport a hlavně tanec nás dost drží v celek. Víte, my Romové už jsme takoví, tanec, hudba a zpěv, to máme v krvi. Máma mi pořád říká, že se pořád kroutím jako had, a má pravdu. Když přijdou moji kamarádi k nám, já pustím věž, tak to doma začne vařit. Myslím tím, že začneme tančit, to pak moje máma se chytí za hlavu a říká si, proč ne, když ho to baví, alespoň něco dělá, tak ať tančí, a pak se někdy i připojí. Jsem rád, že mám takové rodiče, mám je moc rád a neměnil bych je za nic na

světě, mám je rád nadevšecko. Oba jsou moje zlato. Mám také moc rád brejk, je to můj velký koníček. Do kroužku, myslím tanečního, chodím pomalu tři roky. Chodíme vystupovat všude možně. Jezdíme Teplice, Chomutov, Ústí nad Labem. Tam se seznámíme a máme nové kamarády i mimo Děčín, se kterými si voláme, navštěvujeme se. Prostě je to fajn, hlavně když poznáte nové kamarády a kamarádky. Jinak sport jako takový mám taky rád, proč ne, například hokej, fotbal, člověk si při něm zaspoutuje a zároveň se vyblbne, proto jsem rád i venku. Doma musím taky poslouchat a dodržovat podmínky,

které mi dávají moji rodiče. To víte, táta je dost přísný, ale mám ho rád. Nechce, abych se dostal do nějakého průšvihů, máma by to nepřežila, tak moc mě miluje a já ji. Není to sice moje pravá máma, je adoptivní, ale nevyměnil bych ji za nic na světě, když vidím ty děti v televizi, jak je vlastní máma bije a týrá, myslím si, že jsem měl v životě velké štěstí, že mám tuhle moji zlatou mámu a tátu. Jsou pro mě vším, ale i brejk. To je u Romů hezké, že si děti vezmou jejich příbuzní, když ztratí rodiče, a že je nedávají do děčáku. Tam bych totiž nic z toho, co jsem napsal, asi neprožil.

Chci, aby Romové nezapomínali písňe svých předků

Petr Surmaj (narozen 16. 2. 1988)

Na pohled sympatický mladík z Neratovic je velkou nadějí romské hudby. Věnuje se jí od pěti let, hlavně se orientuje na bicí. „Když můj táta měl ještě svůj orchestr, pořád jsem chtěl napodobovat jeho bubeníka. Neuvěřitelně mě fascinoval. V sedmi letech jsem pak nastoupil do základní umělecké školy. Od táty jsem dostával fakt tvrdou školu!“ vzpomíná sedmnáctiletý Petr na úplně začátky.

Teď se jednou týdně chodí připravovat k panu profesoru Vladimíru Žižkovi, jednomu z nejlepších bubeníků v České republice. Chystá se totiž na studium konzervatoře. Po základní škole už to dvakrát zkoušel, ale neuspěl. Doufá, že to tentokrát už vyjde a splní se mu tak dlouho očekávaný sen. Kromě bicích se také věnuje hře na klavír a na housle. Jako houslista se účastnil vydání druhého CD skupiny Bengas Amen phiras Chodíme. S touto známou romskou skupinou vystupuje na nejrůznějších kulturních akcích. Podle jeho slov se mu s členy tohoto „bandu“ spolupracuje velmi dobře: „Kluci z Bengas jsou výborní a i během natáčení cédéčka byli super! Je radost s takovými hudebníky hrát!“

Zpěv je součást mého života

Edita Šamková (narozena 26. 10. 1986)

Božský hlas, neustále usměvavá a výrazná svými plnými rty. Bydlí v Praze na Žižkově, studuje střední školu cestovního ruchu a život bez zpěvu si nedokáže představit. Devatenáctiletá Edita Šamková před nedávnem vystupovala na různých romských akcích se svou funkovou skupinou Black Chocolate, v níž zpívala romské i anglické texty. Dnes už bohužel skupina neexistuje. Editu přesto doufá, že jí v co nejbližší době přijde nějaká nabídka, aby se k vystupování mohla vrátit.

Ačkoli je její matka proti tomu, aby se zaměřila především na zpěv, protože chce, aby její dcera věnovala spíše větší pozornost škole, Editu se svého snu nevzdává. Za velkou zkušenost považuje konkursy projektu Česko hledá SuperStar, kterých se zúčastnila.

„Bylo tam tenkrát hrozné napětí, dlouhé čekání na to, než vás porota vyzvala ke zpěvu. Vzpomínám na to ráda, byla to pro mě určitá zkušenost a ke zpěvu takovéhle konkursy samozřejmě patří. Určitě bych totiž chtěla pracovat na své pěvecké kariéře, i když to stojí hodně úsilí. Na Česko hledá SuperStar mě překvapila porota, když mi řekla, že napodobuji svým zpěvem americkou zpěvačku Toni Braxton. Že prý hledají něco jiného. Samozřejmě, že mi to bylo líto a mrzelo mě to, ale holt život je takový. Já se ale ani přesto nevzdávám a půjdu si za svým cílem!“

Chtěl bych založit vlastní kickboxerskou školu

Erik Gorol (narozen 24. 3. 1990)

Patnáctiletý Erik Gorol z pražských Nuslí se bojovým uměním věnuje od osmi let. Začínal s taekwondo, pak ho ale uchvátil kickbox. Je členem jednoho z nejlepších kickboxerských oddílů v ČR Bulldogs'gym. Ve svých pouhých patnácti letech je už Erik šestinásobným mistrem ČR. Letos se zúčastnil i mistrovství světa ve Švýcarsku.

Velkým sportovním vzorem je mu jeho osobní trenér Dan Pechánek, mistr světa v kickboxu a kulturistice. Mezi Erikovy velké příznivce patří i jeho otec: „Táta je kulturista. Já jsem náklonnost k těmto sportům zdědil po něm. Když byl mladší, byl totéž co já. Je ale velká škoda, že tenkrát neměl takové štěstí jako já, aby se mohl přihlásit do nějakého sportovního klubu. A protože tu šanci tehdy neměl, přihlásil mě. Chtěl ze mě udělat chlapa,“ dodává.

Erik nedávno úspěšně složil trenérské zkoušky. Jeho velkým snem je založit si kickboxerskou školu, kde by mohl učit romské i neromské děti. Ani přes menší úrazy, jako je například už několikrát zlomený nos, se ničeho nevzdává. Má jasný cíl: „Jestli to půjde, chtěl bych se jednou tímto sportem živit. Máma mi to samozřejmě pořád vylouvá, prý bych se měl spíše věnovat učení, a také proto, že kickbox je moc tvrdý sport. Já jsem ale hodně tvrdohlavý. Jsem ve znamení berana a lidé narození v tomto znamení jsou známi tvrdohlavostí!“

Děti z celé republiky převzaly ocenění za svá literární a výtvarná díla

Menšiny mezi námi – tak znělo letošní téma literární a výtvarné soutěže, kterou vyhlásilo občanské sdružení Romea na podzim tohoto roku. Mladí lidé do 18 let mohli k nám do redakce posílat svá literární a výtvarná díla až do počátku prosincových dnů.

„Přišlo nám celkem 259 výtvarných a 140 literárních příspěvků,“ sdělila koordinátorka projektu Stanislava Ondová. Podle jejích slov se letošního soutěžního klání zúčastnila více než stovka základních, speciálních a zvláštních škol z celé České republiky.

Soutěž vyvrcholila ve čtvrtek 8. prosince. Do Mramorového sálu pražské Lucerny jsme pozvali všechny oceněné děti a spolu s nimi také jejich kamarády, rodiče a učitele. „Nebylo vůbec snadné vybrat ty nejlepší, proto jsme museli krom tří základních kategorií v každé soutěži vyhlásit ještě dvě mimořádné ceny,“ prohlásila Ondová a já dodávám, že na výběru nejlepších obrázků a literárních příspěvků se skutečně podílela celá redakce časopisu Romano vodi i ostatní spolupracovníci našeho sdružení.

Ono čtvrteční odpoledne se v Lucerně sešlo na padesát soutěžících. „Jsem moc ráda, že jsem byla oceněna a hlavně že jsem se tady setkala s mladými Romy. Překvapilo mne, jak jsou šikovní, a myslím, že tohle je ta cesta, jak změnit pohled na ně,“ řekla pro Romano vodi jedna z oceněných ve výtvarné soutěži. Na pódiu se stejně jako při minulém

vyhlašování představil náš nejmladší redakční kolega Tomáš Bystrý. „Podařila se

Do pražské Lucerny se sjelo na padesát dětí z celé republiky

nám neuvěřitelná věc,“ připomněla Stanislava Ondová, „naše pozvání na akci přijala finalistka letošní soutěže Česká Miss, Romka Anděla Halušková.“ Krásná Anděla předala dětem ceny za první místa v jednotlivých kategoriích. A o co vlastně děti soutěžily?

„Byly to discmany s MP3 přehrávačem, walkmany, hudební cédéčka, knížky nebo sladkosti,“ uvedla koordinátorka projektu. K poslechu zahrálo trio mladých hudebníků ve složení housle, akordeon, housle. Přišla také Jarmila Čermáková, autorka dětské kniž-

ky O Pindralkovi. A vycpaný romský chlapeček Pindralko dorazil s ní. „Já považuji Romy za své přátele už od svých osmi let. Jsem absolventkou výtvarné školy, takže mi bylo blízké i toto téma. Romské děti jsou velmi spontánní, ale zároveň velmi skromné,“ řekla Čermáková.

Kompletní výsledky literární a výtvarné soutěže naleznete na webových stránkách www.romea.cz. K vydání se chystá také brožura s výběrem těch nejlepších prací zúčastněných dětí.

Jarmila Čermáková se svou loutkou romského chlapce Pindralka

Anděla Halušková předává cenu jedné z výherkyň

Vzpomínkový večer věnovaný **Mileně Hübschmannové**

Připomenout si život a dílo ženy velkého lidského ducha a vzpomenout její obrovský přínos nejen české, ale i světové romistice bylo hlavním smyslem uspořádání vzpomínkového večera, který jsme věnovali in memoriam Mileně Hübschmannové.

Pozvání do Mramorového sálu pražské Lucerny přijala večer 8. prosince řada známých osobností, ale také příbuzných a přátel velké ženy, která v září tragicky zahynula v Jiho-

africké republice. „To, co znamenal pro disidenty Václav Havel, znamenala pro nás Romy Milena,“ sdělil ve svém projevu Emil Ščuka. Páter František Lízna, který vážil do Prahy cestu až z moravských Vyšehorek, také zavzpomínal na ženu, kterou ctil.

„Těším se na smrt, protože jsem přesvědčen, že v nebi potkám Milenu a ona mě naučí romsky,“ odlehčil trochu atmosféru vzpomínkového večera. Přišli také Mileniní studenti

z Filozofické fakulty. Jejich přednes ukázek z děl Mileny Hübschmannové byl stejně jímavý jako přednes známého českého herce Radima Vašinky, který mimochodem propůjčil hlas prvnímu romskému večerníčku Kale Bala. Nesměla samozřejmě chybět ani romská hudba, kterou zakladatelka české romistiky tak milovala. Všem přítomným zahrálo Demeter trio, s výrazným a dech tajícím zpěvem vystoupila také Jana Hejkrliková v kytarovém doprovodu svého manžela Zdeňka.

V rámci pietního večera byla vyhlášena literární soutěž nesoucí jméno Mileny Hübschmannové. „Až do 6. dubna 2006 se mohou autoři hlásit se svými literárními pracemi psanými romsky,“ uvedla Jarmila Balážová, která večer moderovala. Odborná porota poté vybere vítěze a ty ocení 8. září na 1. výročí úmrtí Mileny Hübschmannové. První ročník bude navíc ozvláštněn udělením tří cen Mileny Hübschmannové za přínos romské literatury již pišícím autorům. Ocenění budou 8. dubna na Mezinárodní den Romů.

Emil Ščuka

Jana Hejkrliková

Josef Šenki

Jarmila Balážová s páterem Františkem Líznou, který zahájil vzpomínkový večer

J. Horváth se svými fotografiemi

Romové dnes a jinýma očima zní název výstavy, kterou můžete zhlédnout až do konce letošního roku ve známém pražském baru Krásný ztráty.

Výstava představuje **Romy** v jiném světle

Výstava fotografií, kterou uspořádalo občanské sdružení Romea, prezentuje Romy v jejich tradičním a společností standard-

ně vnímaném prostředí. Na druhé stranu ale také seznamuje se současnými romskými osobnostmi především mladší generace,

která reprezentuje minoritu na poli hudebním, tanečním či lékařském. Mezi zastoupenými fotografy naleznete jména jako Jan J. Hor-

váth, Jana Stachová, etnografka Eva Davidová, Pavel Kubeš, Lenka Kučerová a další. Část výstavy je také věnována památce zakladatelky české romistiky Mileně Hübschmannové.

Slavnostní vernisáže, která se konala v pátek 9. prosince, se zúčastnili nejen samotní autoři fotografií, ale také ti, kdo se stali objektem jejich děl. Přišel mladý nadějný houslista Josef Šenki, který se společně se svým dědečkem postaral o hudební doprovod. Zahrálo také Demeter trio s nejmladším členem kapely Ben-gas Radkem Sivákem.

Výstava, nad níž převzala záštitu poslankyně Táňa Fischerová, potrvá v baru Krásný ztráty do 31. 12. 2005.

Děkujeme našim sponzorům

ZUS Olešská

Producent'ské
centrum pro děti
a mládež

Vicom, s. r. o.

1 Romaňi verzija

2-3 O ačhibena

Zdeněk Ryšavý

Bi o formaliti pen dikhle o šerale khatar o na rajipneskero sektoris andro kher, kaj hin e ambasada pro Staré Město 14.11. 2005. Zaačhelas len o ambasadoris khatar o nor-sko kralovstvos o Peter Nikolay Raeder. O avrikidle šerale maškar pende denas duma pal e buťi, savi keren, the vakerenas pal oda, savi buťi šaj keren jekhetanes maškar o štati. O šerale kerde dovakeriben, hoj kerena andro marcos djuďivesengeri konferencija. Avena odoj o šerale khatar o na rajipnaskere organizaciji, o norske eksperta the o politikara. E akcija zaačhela o norisko ministerstvo zahraničí. E konferencija avla kerdí vašoda, kaj te avel te dikhel, savi situacija hin andro ČR, savi konkretno buťi o organizaciji šaj jekhetanes keren, či keci love pen šaj den pro konkretné projekti. O manuša khatar o organizaciji has choľamen, hoj e birokracija, savi kampil paš sako projektos te kerel, ča barol. E projektovo dokumentacija hiňi igen phari. Kampil upre administrativne manuša, kampil lenge te poťi-nel bare love, the o love pen len khatar o granti. O norske šerale phenenas, hoj o manuša pro Čechi na dža-nen but pal e buťi, savi ala organizaciji keren, the na šegetinen lenge, sar predal o manuša vareso mangel le politikendar. Sar baro rizikos predal o manuša pro Čechi has sikhade bare nacionalistické tendenciji maškar o varesave džene. Tiš oda, hoj e policija lenca nič na kerel, the o manuša kha-tar o rajaripen tiš na.

Adéla Stolaříková

Has te šunel tiš e kritika pro lava, so phendá o Václav Klaus, o prezidentos ČR, sar has 16–17.5. 2005 andre Varšava o „zasedání Rady Evropy“. Akor o Klaus phendá, hoj o „human rightismus“ abo o „NGOismus“, hiňi na lachi ideologija andre manušengere čačipnena. Pre kajse lava, o manuša khatar o narajipnaskero sektoris rušle. O manuša, so keren kajsí buťi, phende, hoj o prezidentos, šaj žutinel le manušenge andre ČR, avka, te lengeri buťi ašarela, bo lengeri buťi andre demokracija but kampil.

E Jana Šedivcová/O foros na mukhel le romane famel'jenge andro bohuminsko hotelovo kher o taťipen

Andro bohuminsko hotelovo kher, kaj akana bešen štar romane famel'iji, hin pale problemos. Oke kurkestar andro khera na džal o taťipen. „Andro khera hin šil, tosara andro khera faďinel,“ phendá vaš o servros Romea.cz the vaš o Romano vodi o Kumar Vishwanathan khatar e organizacija Vzájemné soužití, savi hiňi andro problemos interesimen. O foros Bohumín kampil te poťinel pandž ezera koruni sankcija. „Mekh na čirla odoj o famel'iji mištes dživenas, o famel'iji lačhes poťinen vaš o kher,“ phenel o Kumaris. Aka-na andro hotelovo kher dživen 16 manuša, lendar hine 9 cikne čhavore. O problemi has akor, sar o kher iľa e obcija. „O foros kamel le manušen tele te marel,“ phenel choľaha o Kumaris. „Kamen len le kherendar te čhivel avri,“ mekh paše phenel. Oda dikhas pal oda, hoj lenge na mukhen andro khera o taťipen. Avri hin bare šila, the o manuša olestar šaj but nasvaľon. Bari kurozita hin, hoj andro aver štoki andro kher o taťipen džal. Andro perše štar štoki hin o kancelariji, u odoj o taťipen džal. Andro uprune duj štoki, kaj bešen o Roma, na džal. „O foros na dikhel, či o manuša avena nasvale, varesave nasvale imar hine,“ phenel o Kumaris.

charnes

Kisítind'a o Zdeněk Ryšavý

E kampaňa mujal o rasismos andre Čechiko republika džal imar šov berša. Sar has phundraďi penge gene-na maškar o aver hiri andre rubrika o ačhibena.

4-5 Čhoneskeri reportaža

E Jana Šedivcová: E karačoňa sar la sako na prindžarel

Pre karačoňa pen kisitinen the o terne čhave andro diagnosticko ustavos. Savore odoj pre karačoňa na ačho-na. Andro diagnosticko ustavos hine o čhavore ča šov kurke, palis džan andro aver ustavos. Varesave čhave kamen te džal pre karačoňa khere, bo paťan, hoj te pen mištes ľikerenas, ta len mukhena.

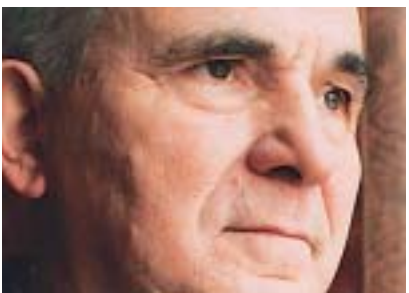
6-7 O komentimen ačhiben, e anketa, o diskusno forumos

Pre ale duj seri šaj genen pal o nekħšukareder dživesa andro berš, pal e karačoňa. Sar dikhas amen e kara-čoňa, hin oda ča te siďarel the te denaškerel pal o sklěpi? Paťan, hoj hine mekh manuša, so andre adadive-seskeri vacht na siďaren, ľikeren pre karačoňa o tradiciji, phiren andre khangeri? E karačoňa, oda hin dživesa, kana pes sdžan jekhetane la famel'ijaha the le amalenca.

8-11 O vakeriben

E Jana Šedivcová/Te bi uľolas o Ježiš pro Čechi, uľolas bi sar Rom

O pateris o František Lízna, jekh dženo le radostar Tovaryšstvo Ježíšovo, dživel pre fara andro Vyšehorky paš e Mohelnice. Akana leha odoj dživel leskeri gazdiňa e Josefka, aľe tiš duj murša, so len nane kaj te džal (bez-domovci). Olestar hin te dikhel, savo hin o rašaj lačno manuš. Sar has o socializmos, ta les thode na jekhvar andre bertena. Avri švecindo has imar andro berša 1974, aľe peskeri buťi na šminelas te kerel dži andro berš 1990?. Buter pal kada baro lačno manuš, savo igen kamel le Romen, u iľa tiš lengeri nacija, džanena, sar gena o adađivesekero vakeriben.

10 Aktualnones

Kisitinde E Jana Šedivcová the o Zdeněk Ryšavý

E rubrika anel o aktulne informaciji pal e Dekáda romské inkluze the pal oda, sar has andre Praha o George Soros, the dikhla pes le romane šeralenca khatar o organizaciji, so na peren tel o rajaripen.

13 O komentaris

O David Dudáš

O romano pravoslavno rašaj andro komentaris duminel pal e karačoňa, the pal o lava andre jekh puraňi rumunsko koleda. Kamelas bi, kaj te o manuša aven pre karačoňa but lošale, the te duminen pal o Del. Na kempel ča te phirel pal o sklepi the te dikhel, ča o konzumos. O rašaj tiš phenel, hoj o Roma imar avka na ľikeren o tradiciji.

14-16 So hin učarao

E Lenka Kučerová: Signali le thuvestar so bičhaven o Roma pre Jeseňicko

O romantické jesoskere Jeseňiki anen bute manušenge ča bareder bibacht. Nekhgoreder dživen o manuša andre romane gava

(osadi), či avka šaj phenas le kherorenge, save hine kerde le papundeclendar (khera le thule papiristar).

O obocij na kamen, kaj le Romenca te keren o terene buřara, phenen, hoj nane pre kajsi buťi o love. So le čore Romenca andre kada koter, kaj hin nekhbuter manuša bijal e buťi, avela?

Jekh pozitivno andre reportaža hin o hiros pal o familijakro centrumos. Phiren odoj te chutkerel o romane čhavore, the hine odoj o manuša, savenge nane savoro jekh.

17 O športos

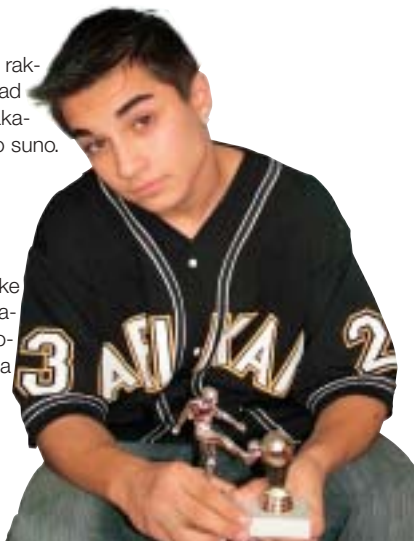
E Jana Šedivcová/O fotbalisti o dad le čhaveha

Nekhbuter manuša andre ČR keren sar športos o fotbalis, ta maškar lende šaj rakhas the le Romen. Andro Kladno dživen o dad peskere čhaha o Lukáčovi: o dad bavinelas o fotbalis, sar has o socializmos, the le čhas hin bacht, hoj bavinel akana. Šaj pes ačhel, hoj bavinela sar profesionalis andre Angľija – oda hin leskero suno.

18 Amare jakhenca

O Tomáš Bystrý

E rubrika predal o cikne čhavore the o terne manuša našťi andro agor beršeske randel pal aver tematos, sar e karačoňa. Andre cikři anketa phučahas pal e karačoňa le študentendar pro maškarutne školi the le čhavorendar pre zakladne školi. Sar san imar sikhade, pal o tematos vakerela tiš o odborňikos. Akana e Mgr. Iveta Pape, e pedagožka khatar o jekhetaňiben Nová škola Praha.

19 E Adéla Stolaříková/EU Equal – podporinel le Romen the arakhen buti Prahate

O programos rozvojové partnerství – podpora Romů v Praze kamel le Romenge te žutinel, te rodel e buti. Amaro jekhetañiben kerela andro programos konkretno buti: kerela internetovo burza pal o thana andre buti, kerela o internetovo centrumos, kaj pes kerena o PC kurzi, školinel-sikhavela avri le terene manušen. Save rodena le manušenge e buti, sikhavela avri le Romen pre buti andro medija.

20 E hudebno recenzija

O Vladimír Vlasák/O Trini, oda hin o kandre le emocijendar

O fundovano hudebno kritikos phenel, hoj o Trini but lačhes giľaven. Dine avri imar duto platňa, savi hiňi but kvalitno. Jekh džeňi lendar, e Iveta Kováčovo, sava prindžaren sar la hlasatelka andre televizija ČT, randľa o vokaln aranžmos khatar o romane giľa. Giľaven trin džuvľija the bašaven lenge trin igen lače lavutara (muzikanta).

21 O kulturne sklenčini

Kisitind'a e Lenka Kučerová

O bernakero Muzeum romské kultury phundraďa jepaš la ekspoziciatar pal o romano dživipen. Žutind'a leske o řizozemsko rajaripen. E vistava, so kerd'a o američanos o Chad Evas Wyatt, kaj pen sikhavenas o portreti le romane manušen, hiňi akana andro Ústí nad Labem. Pal o romane bare manuša avela tiš e genďi(křižka), savi kamen te del avri o študenta pre pražsko romistika.

22 Džas pal o romano vodi

E Jana Šedivcová/O Chanovos hin miro dživipen

Pal o Chanovos imar sako varekana šund'a, na but manuša šunde vare-so lačho. Sar rodahas o romano vodi, ta rakhľam manušes, savo kada šaj visarel: O Petr Cina, savo imar tiš mištes džanel, hoj o dživipen hin pharo, odoj sajinel le romane čhavoren. Mi del o Del, hoj le čhavoren vareso sikhavela, the o Chanovos na avela ča bibachtalo than. Šaj avel, hoj pal o Peteris šunaha tiš sar pal o lavutaris.

23 O ašunde romane manuša

O Petr Lhotka/Karl Stojka

E romaňi famelija Stojkovci dživel andre Rakusko, the prindžaren len o manuša khatar e kultura. Andre adadiveskeri historija vakeraha pal o Rom, saves vičinen Karel Stojka. Chudľa te kerel e čitrakaňi buti imar sar has phureder, aľe leskeri buti hiňi but ašard'i. Peskere buľenca imar pregeľľa o Stojkas maj calo luma. Leskeri fameľija has andro duto baro mariben andro koncentračne tabori. Trin čhavore la famelijatar Stojkovi predžidile ča vašoda, bo has len bari bacht.

24–26 Prithoviben paš o žurnalos

Kisitind'a o Tomáš Bystrý

8.-to decembriste has avri kidle o nekhfeder autori andre literarno the vitvarno sufaža, savi kerd'a o jekhetañiben Romea. Andre prithoviben rakhena varesave buta le romane autorendar, save kerde akor, sar mukhľam o internetovo sikhavibneskero servros pal o Roma www.skola.romea.cz

27 O čhavore pale cali republika preile molibena pale peskero irišagos u čitripena.

Imar dultovar code avri prekidkeriben (sufaža) o manušengero jekhetañiben Romea, šaj prekidkerde (suťežinde) o čhavore palo sikhade. Majfedere autoren vičind'am 8. decenbros. 05 andro Mramorovo zala andre Lucerna, kaj peske o autori preile molibena.

28 Leperibnakero rat so kerd'am la Milenake Hübschmannovake

8. 9. 2005 muľas e Milena Hübschmannovo andre Jihoafricko republika. E Milena sas per-ši romistička. Amaro manušengero jekhetañiben kerd'as opre lakeri paťiv leperibnakero rat. Andre Lucerna vičind'am lakeri famelija, ce aver manuša so la džanenas, u sas lenge pašo jilo sar amenge.

29 Amari vistava -expozicija so sikhavel le Romen avre jakhenca

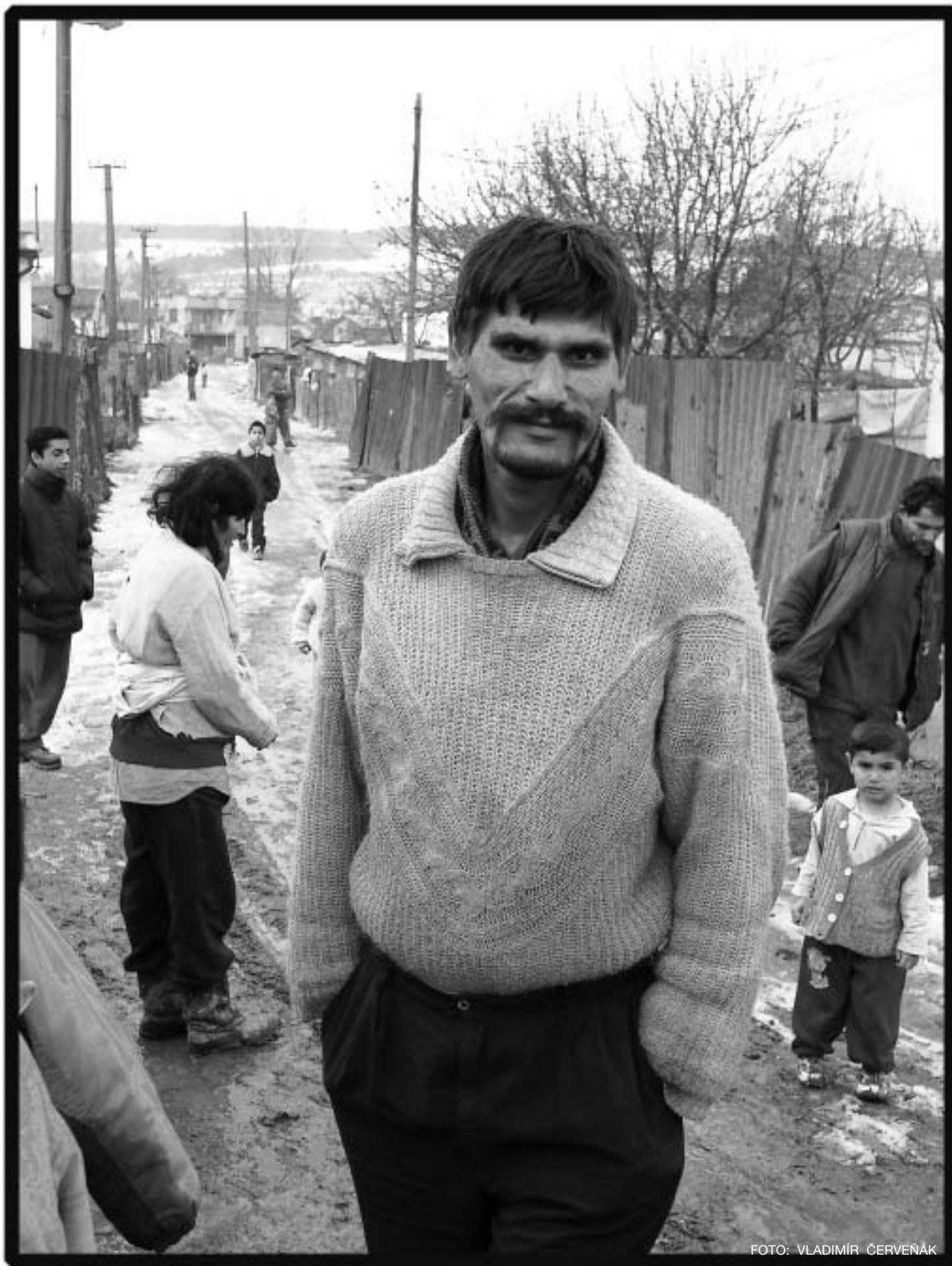
O Roma adadives the avre jakhenca - ada nav likerel e vistava - expozicija, so la šaj dikhen mek kada berš andro baros Krásný ztráty. E Informacija pale vistava - expozicija u fotki arakhena opre kadi sera.

30–32 Romaňi sumarizacija

e angľuňi sera foto e **Petr Axman**

Paluňi sera e **Jiří Miňovský**

E sumarizacija kisitind'a e **Dagmar Hofmanová**, andre romaňi čhib thoďa e **Eva Danišová**

Kecerouce (romská osada na Slovensku) 2005

Romano
romská duše **vodi**
www.romea.cz

vám všem přeje

*krajsno vámoc
a šťastný
nový rok*